

Penninkangas Mariella & Rantala Sonja

**Päiväkoti lastensuojelun kentällä Järvi-Pohjanmaalla**

Opinnäytetyö

Syksy 2012

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

**Seinäjoen ammattikorkeakoulu**  
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES



SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

## Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Penninkangas Mariella, Rantala Sonja

Työn nimi: Päiväkoti lastensuojelun kentällä Järvi-Pohjanmaalla

Ohjaaja: Minna Zechner

Vuosi: 2012

Sivumäärä: 74

Liitteiden lukumäärä: 2

---

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökuntien lastensuojelutietoisuutta päiväkotien johtajien, varhaiskasvatusjohtaja ja sosiaalityön johtajan näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat: Mitä Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökunta tietää lastensuojelusta ja mitä päiväkotien henkilökunnan pitäisi tietää lastensuojelusta? Tutkimusaineiston keruu toteutettiin yksilöhaastatteluina. Haastatteluissa käsitimme teema-haastattelurunkoa.

Tutkimustulosten mukaan päiväkotien henkilökunnilla oli tietämystä lastensuojelusta, mutta tämä ei ollut riittävää. Tutkimuksemme mukaan Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökuntien lastensuojelutietämys kaipasi täydennystä. Tietoa kaivattiin erityisesti lastensuojelun kokonaisuudesta, lastensuojeluprosessista, ilmoitusvelvollisuudesta ja lastensuojelulaista.

Teimme Järvi-Pohjanmaan päiväkodeille Lastensuojeluoppaan haastatteluissa nousseiden tiedon puutteiden ja tarpeiden sekä opinnäytetyömme teoriaosuuden perusteella. Opas toimii opinnäytetyömme tuotoksena. Tiivis opas sisältää tietoa lastensuojelusta, ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta, lastensuojelulaista, yhteystietoja sosiaalitoimeen, lukuvinkkejä ja Järvi-Pohjanmaan lastensuojeluilmoituslomakkeen. Lastensuojeluopas esitettiin päiväkotien työntekijöille Tsemppi-illassa. Jaoimme oppaan jokaiselle Järvi-Pohjanmaan päiväkodille ja se toimii työntekijöiden ennaltaehkäisevän työn tukena.

Avainsanat: päiväkotitoiminta, lastensuojelu, ennaltaehkäisevä lastensuojelu

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

## **Thesis abstract**

Faculty: School of health Care and Social Work

Degree programme: Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Penninkangas Mariella, Rantala Sonja

Title of thesis: Day care centre in the field of child protection in Järvi-Pohjanmaa

Supervisor(s): Minna Zechner

Year: 2012

Number of pages: 74

Number of appendices: 2

---

The purpose of this thesis was to examine Järvi-Pohjanmaas day care staff in child protection awareness from the leaders of the day care centres, head of the early childhood education and leader of the social work. The research questions of our qualitative research are: what do Järvi-Pohjanmaas day care centres staff know about child protection and should they know about child protection? Study executed as individual interview to four Järvi-Pohjanmaas leaders of the day care centres, head of the early childhood education and leader of the social work. Interviews executed as theme interviews.

According to the research results day care centres staff had knowledge of child welfare but it was insufficient. According to the study Järvi-Pohjanmaas staff of day care centre child protection knowledge needed supplement. The knowledge which needed to supplement were child protection entirety, child protection process, obligation to declare and law of child protection.

We made the Child protection –guide book to Järvi-Pohjanmaas day care centres based on the results of the interviews and the theory of the thesis. The guide book is output of our thesis. The compact guide book includes knowledge of child protection, preventive child protection, the law of child protection, contact information to social protection office, book tips and declaration form of child protection of Järvi-Pohjanmaa. We presented the guide book in Tsemppi-group to day care employees. We shared the guide book to Järvi-Pohjanmaas day care centres. The purpose of the guide book is to be employees assistance in preventives work.

Keywords: day care centre, child protection, preventive child protection

## SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvio- ja taulukkuuettelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN TAUSTAA.....	9
2.1 Tavoitteet ja tarkoitus.....	11
3 PÄIVÄKOTI LASTENSUOJELUN KENTÄLLÄ.....	13
3.1 Päivähoidon tehtävät ja tavoitteet.....	13
3.2 Päiväkoti ennaltaehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta.....	14
3.3 Päivähoitoa säätelevät lait.....	16
3.3.1 Lastensuojelulaki.....	17
3.3.2 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.....	19
3.3.3 Muita päivähoitoa keskeisesti määritteleviä lakeja.....	20
3.4 Päiväkotihoido Järvi-Pohjanmaalla.....	21
4 LASTENSUOJELU.....	23
4.1 Lastensuojelun rakentuminen.....	24
4.2 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu.....	27
4.3 Lastensuojelun prosessi.....	31
4.3.1 Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen sekä lastensuojelun asiakkuuden alkaminen.....	32
4.3.2 Lastensuojelutarpeen selvitys ja tavoitteet.....	33
4.3.3 Avohuollon tukitoimet.....	34
4.3.4 Huostaanotto.....	37
4.3.5 Sijaishuolto.....	38
4.3.6 Jälkihuolto.....	39
4.4 Lastensuojelun tilastokatsaus.....	40
4.4.1 Avohuollon asiakkuuksista.....	41

4.4.2	Kiireellisesti sijoitetut ja huostaanotot .....	43
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS .....	46
5.1	Kohderyhmänä Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökunnat.....	46
5.2	Tutkimusaineiston keruu .....	47
5.3	Tutkimusprosessin kulku syksystä 2011 - talveen 2012.....	49
5.4	Tutkimusaineiston analysointi .....	50
5.5	Tutkimuksen pätevyys, luotettavuus ja eettisyys.....	52
6	TUTKIMUSTULOKSET .....	56
6.1	Päiväkotien johtajien näkemykset tiedontarpeista ja osaamisesta .....	56
6.2	Varhaiskasvatusjohtajan näkemys lastensuojelutietämyksestä .....	59
6.3	Sosiaalityön johtajan näkemys lastensuojelutietämyksestä .....	61
7	LASTENSUOJELUOPPAAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS .....	63
8	POHDINTA .....	65
9	LÄHTEET .....	68
	LIITTEET .....	74

Liite 1: Lastensuojeluopas

Liite 2: Haastattelurunko

## **Kuvio- ja taulukkoluetelo**

Kuvio 1. Lastensuojeluilmoitusten määrä Järvi-Pohjanmaalla vuosina 2008–2011.....	42
Kuvio 2. Lastensuojelun avohuollon asiakkaat ja kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret 1996–2010 koko Suomessa.....	43
Kuvio 3. Kiireellisesti sijoitetut ja huostaan otetut lapset 1991–2010 Suomessa ..	45
Taulukko 1. Avohuollon asiakasmäärien suhteuttaminen vastaaviin ikäryhmiin koko Suomen väestössä.....	43

## 1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökunnan tietoisuutta lastensuojeluun liittyvistä asioista. Selvitimme päiväkotien henkilökuntien tietoisuutta lastensuojelusta haastattelemalla päiväkotien johtajia, varhaiskasvatusjohtajaa ja sosiaalityön johtajaa. Heidän näkökulmansa on tärkeä, koska varhaiskasvatusjohtajalla on näkemystä koko alueen päiväkodeista ja sosiaalityönjohtaja tuo mukaan lastensuojelun näkökulman. Haastatteluiden tulosten perusteella valmistimme tiiviin lastensuojelu-oppaan (Liite 1.) Järvi-Pohjanmaan päiväkodeille. Lastensuojeluoppaan tavoitteena on antaa päiväkotien henkilökunnille tietoa lastensuojelusta.

Valitsimme tämän aiheen, koska se on ajankohtainen. Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo vuonna 2010 uudistunut lastensuojelulaki, jossa painotetaan muun muassa lastensuojeluilmoituksen ilmoitusvelvollisten piirin laajenemista ja ennakkollista lastensuojelua. (Törmälä 2010, 30.) Lastensuojelun ilmoituspiirin laajenemisen myötä yhä useampi lasten kanssa työskentelevä työntekijä on velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen tilanteen niin vaatiessa salassapitosäännöksistä huolimatta. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) on julkaissut selvityksen, joka käsittelee perhesurmia, oman lapsen surmia ja vastasyntyneiden surmia vuodesta 2003. Selvityksen mukaan lastensuojeluilmoituksen tekemisen kynnyksellä on viranomaisilla korkea. Jos lastensuojeluilmoituksia tehtäisiin riittävän varhaisessa vaiheessa, voitaisiin välttyä tällaisilta väkivaltaisilta ja traagisilta tapahtumilta. (Perhesurma raportti, 30.8.2012.)

Opinnäytetyössämme meitä kiinnosti selvittää, mikä on Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökuntien tietoisuuden taso johtajien näkökulmasta ja millaista tietoa he kaipaavat lisää lastensuojelusta, koska päiväkotitoimi on tärkeä toimija myös lastensuojelun näkökulmasta. Päädyimme haastattelemaan päiväkotien johtajia työntekijöiden sijaan, koska näin toimimalla päiväkodit lähtivät helpommin yhteistyöhön kanssamme eikä ketään työntekijää tunnusteta erikseen. Koko opinnäytetyöprosessin aikana saimme ammatillisen osaamisemme ja tulevaisuuden työelämän

kannalta hyödyllistä tietoa. Aiheen valintaan vaikutti myös kiinnostus selvittää päiväkodin ja sosiaalitoimen välisen yhteistyön sujuvuutta ja aukkokohtia.

Teoriaosuuden keskeisiksi käsitteiksi nostimme lastensuojelun, päiväkodin ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun. Päiväkoti on osa päivähoitoa ja varhaiskasvatusta. Päiväkodissa ammattitaitoiset työntekijät huolehtivat lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Tavoitteena on edistää lapsen myönteistä kasvua, kehitystä ja oppimista. (Varhaiskasvatus, 2012) Lastensuojelun tarkoituksena on huolehtia lapsen tasapainoisesta kehityksestä ja hyvinvoinnista.

Lastensuojelu jaetaan lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun sekä ennaltaehkäisevään lastensuojeluun. Lastensuojelusta vastaaminen kuuluu yhteiskunnan tehtäviin. (Sanasto, [Viitattu 10.9.2012].) Ennaltaehkäisevän lastensuojelun keinoin pyritään tukemaan lapsia ja vanhempia kunnan peruspalvelujen piirissä (Mitä on lastensuojelu? 2007). Päivähoito ja muut ennaltaehkäisevät palvelut kuuluvat peruspalveluihin ja lastensuojelu erityispalveluihin. Lastensuojelu on laaja käsite ja sen rajaaminen on välttämätöntä opinnäytetyömme kannalta. Rajasimme lastensuojelun kokonaisuutta opinnäytetyömme kannalta siten, että käsittelemme lastensuojelun perustaa ja lastensuojelun prosessia sekä ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Päiväkoti on tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, joten se kuului ehdottomasti työmme tärkeimpiin käsitteisiin.

Toteutimme tutkimuksemme Järvi-Pohjanmaan päiväkodeissa. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluna, jossa käytimme samaa kysymysrunkoa. Jokainen haastattelu kesti noin 30–45 minuuttia. Haastattelujen toteutusajankohta oli toukokuu 2012. Lopullisiksi tutkimuskysymyksiksemme muotoutuivat, mitä Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökunnat tietävät lastensuojelusta johtajien näkökulmasta, mitä näiden päiväkotien henkilökuntien pitäisi tietää lastensuojelusta.

## 2 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN TAUSTAA

Olemme käyneet Sosionomi (AMK) -opintojemme aikana samat suuntautumisopinnot. Olemme suunnanneet opintomme lapsuuden ja nuoruuden teemoihin, joten opinnäytetyön suuntautuminen lapsiin ja nuoriin oli melko selvä asia. Toinen meistä on kiinnostunut päiväkodissa työskentelystä ja suorittanut useimmat työharjoitteluista päiväkotimaailmaan. Toinen taas on kiinnostunut lastensuojelusta ja tehnyt osan harjoitteluista tälle sektorille. Sopivaa aihetta pohtiessamme päätimme yhdistää molempien kiinnostuksen kohteet. Keskustelun edetessä päätimme tehdä lastensuojelu-oppaan päiväkoteihin.

Aluksi suunnitelmissamme oli toteuttaa opinnäytetyömme Seinäjoen alueella ja valita täältä tiettyjä päiväkoteja. Käydessämme keskustelua opettajien kanssa, saimme selville, että vastaavanlainen opinnäytetyö ja opas oli tehty juuri puoli vuotta ennen meitä. Vastaavanlaisen opinnäytetyön Seinäjoen alueella teki Johanna Mäkipelkola (2011) Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyön nimi on Lastensuojelu tutuksi: Lastensuojelun perehdytysmateriaali Seinäjoen kaupungin päiväkotihenkilöstölle. Päädyimme tekemään opinnäytetyömme Järvi-Pohjanmaan alueelle, johon kuuluvat Alajärvi, Soini, Vimpeli ja Lehtimäki. Päädyimme siksi tähän alueeseen, että olemme molemmat alun perin lähtöisin tältä suunnalta. Molemmilla meistä oli jo aikaisempia suhteita kyseisen alueen päiväkoteihin ja sosiaalitoimeen, joten yhteydenotto opinnäytetyön merkeissä oli helppoa.

Tutkimme Järvi-Pohjanmaan internet-sivuja ja heidän järjestämäänsä päivähoitoa. Päätimme rajata tutkimusalueemme pelkästään päiväkoteihin, jotta haastateltavien määrä pysyisi riittävän suppeana. Suuri syy tälle rajaamiselle oli myös se, että jäljelle jäävät ryhmäperhepäivähoitopaikat ja perhepäivähoito eivät ole sosionomin (AMK) varsinaista työkenttää. Näin ollen jäljelle jäi alueen neljä päiväkotia, jotka sijaitsivat jokainen omalla paikkakunnallaan.

Tärkeä tekijä opinnäytetyömme taustalla on vuonna 2008 uudistunut lastensuojelulaki. Uuden lain tarkoituksena on lasten ja nuorten kasvuolojen kehittäminen, huoltajien tukeminen kasvatuksessa ja lapsen huollon tukeminen eri olosuhteissa.

Nämä uudistukset ja aikaisemmat lait pohjautuvat hyvin vahvasti vuoden 1983 lastensuojelulakiin. Vuonna 2010 uudistettu lastensuojelulaki sisältää ajatuksia aikaisemmasta laista. Uusimman lain muutokset koskevat lapsen kiireellistä sijoitusta, ilmoitusvelvollisten piirin laajenemista ja ennakollista lastensuojelua sekä yhteydenpidon rajoittamista ja vireille tuloa. (Törmälä 2010, 30.) Lastensuojeluilmoituksen tekemisen kynnyks madaltui uuden lain myötä. Salassapitovelvollisuuden estämättä sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, poliisin ja seurakunnan työntekijöiden lisäksi nuorisotoimintätyöntekijät ja yksityisellä sektorilla toimivat palvelun tuottajat ovat ilmoitusvelvollisia. (Törmälä 2010, 33.) Laki painottaa tekemään ennakollisen lastensuojeluilmoituksen, mikäli lapsen arvioidaan tarvitsevan lastensuojelun tukitoimia jo syntyessään (Taskinen 2010, 14). Yhteydenpidon rajoittamispäätöksellä voidaan turvata lapselle turvalliset suhteet esimerkiksi takavarikoimalla häneltä matkapuhelun väliaikaisesti. Kiireellinen sijoitus voidaan tehdä, mikäli lapsi on välittömässä vaarassa tai muuten kiireellinen sijoitus katsotaan tarpeelliseksi (Kiireellinen sijoitus 2007).

Uudessa lastensuojelulaissa vastuu lapsen hoidosta ja edun varmistamisesta kuuluu vanhemmille (Törmälä 2010, 32). Laissa korostetaan ja painotetaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, varhaista tukea ja avohuollon tukitoimien ensisijaisuutta. Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö näkyy äitiys- ja lastenneuvolassa, päivähoitossa ja opetuksessa sekä nuorisotyössä. Varhaisella tuella tarkoitetaan ongelmien havaitsemista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mitä varhemmin ongelmat havaitaan, on niihin helpompi puuttua ja etsiä ratkaisua. Kuntien tulisi monipuolisten palvelujen turvin mahdollistaa tuki vanhemmille, huoltajille ja muille lapsen kasvatuksesta vastaaville ihmisille. (Törmälä 2010, 31–33.)

Tuomme päiväkodeille esiin lastensuojelulain sisältöä ja sen uudistuksia. Päivähoitossa lapsen ja perheiden ongelmiin voidaan puuttua ajoissa ja siten tukea lapsia ja perheitä heidän elämäntilanteissaan. Tavoitteena on tukea lapsia ja perheitä heidän elinympäristössään ja omassa kodissa avohuollon, kuten päivähoiton, tukitoimin. (Törmälä 2012, 33.) Tässä vaiheessa lapsille ja perheille tulisi tarjota monipuolisesti ja tarpeiden mukaisesti palveluja, jotta ongelmilta ja lastensuojelun asiakkuudelta välttyisi mahdollisimman moni. Opinnäytetyössämme tuomme

esiin päivähoiton merkitystä ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna ja toimijana, jolla on mahdollisuus havaita ja puuttua ajoissa ongelmiin.

Lain tarkoituksena on myös edistää viranomaisten yhteistyötä ja parantaa lapsen ja vanhempien oikeusturvaa lastensuojelun päätöksenteossa (Taskinen 2010, 9-12). Eri viranomaisten välisen yhteistyön tutkiminen on yksi opinnäytetyömme tavoitteista. Lastensuojelun Keskusliiton ja Talentian teettämän tutkimuksen mukaan päiväkodin henkilöstöt kokevat ehkäisevässä lastensuojelussa toimivien eri sektoreiden yhteistyön toimimattomaksi. Tutkimuksessa selvitettiin uuden lastensuojelulain vaikutuksia eri ammattiryhmien toimintatapoihin ja mahdollisuuksiin ennalta ehkäisevässä lastensuojelussa. (Paavola, Honkavaara, Muuronen, Mäkinen, Tolonen & Varsa 2010, 8-13.) Tämä ei sisälly tutkimuskysymyksiimme, mutta se käy ilmi tutkimustuloksissa ja on tärkeä osa lastensuojelun toimivuutta.

## **2.1 Tavoitteet ja tarkoitus**

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää haastatteluin Järvi-Pohjanmaan päiväkotien johtajien tai vastaavien ohjaajien näkemystä henkilökuntien tietotasosta lastensuojelun ydinasioista. Opinnäytetyömme käytännöllisenä tavoitteena on lisätä Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökuntien tietämystä lastensuojelusta. Päiväkotien johtajien haastatteluiden perusteella kykenimme muodostamaan lastensuojeluoppaan rungon siitä, mitä tietoa henkilökunnat tarvitsisivat. Perusteena oppaan tarpeellisuudelle on myös tieto siitä, että avohuollon tukitoimien piirissä olevien lasten ja nuorten lukumäärät ovat kasvaneet vuosi vuodelta (Barnskydd 2010 20.10.2011, 32). Päiväkodeissa on yhä enemmän lapsia, jotka ovat päivähoitossa avohuollon tukitoimin. Päiväkotikäisten lasten nollasta kahteen vuotiaiden ja kolmesta kuuteen vuotiaiden suhteelliset osuudet avohuollon asiakasmäärästä ovat 4,1 % ja 5,7 %, kun lukumäärät suhteutetaan vastaavaan ikäryhmään väestössä (Barnskydd 2010 20.10.2011, 34). Tavoitteenamme on antaa kattavaa tietoa päivähoitoon ammattilaisille, jotta heidän tieto- ja osaamistaitonsa lisääntyvät ja he osaavat toimia vastaantulevissa huolestuttavissa tilanteissa oikein.

Haastattelut antavat pohjaa lastensuojeluoppaalle. Tarkoituksenamme oli rakentaa mahdollisimman kattava opaslehti jokaiselle päiväkodille. Opaslehti sisältää tietoa lastensuojelun periaatteista, tärkeistä toimintatavoista ja henkilökuntaa varten tärkeitä yhteystietoja. Opas tulee olemaan helposti saatavilla oleva tietopaketti ja tuki päivähoiton ammattilaisten työarkeen. Esittelimme oppaan päiväkodin työntekijöille, johtajille ja sosiaalityön johtajalle, jolloin heillä oli mahdollisuus esittää parannusehdotuksia lastensuojeluoppaalle. Muokkauksen jälkeen jaoimme lastensuojeluoppaan päiväkodeille sähköpostitiedostona.

### **3 PÄIVÄKOTI LASTENSUOJELUN KENTÄLLÄ**

Käsitlemme tässä luvussa päiväkotia yleisellä tasolla pohtien sen tehtäviä ja tavoitteita sekä toimintaa määritteleviä lakeja. Tämän jälkeen kuvaamme päiväkodin tehtävää erityisesti lastensuojelun kannalta. On tärkeää tietää päiväkodin perustiedot ja toimintatavat, jotta voi ymmärtää kuinka ennaltaehkäisevää lastensuojelua toteutetaan ja kuinka sitä tulisi toteuttaa päiväkodissa. Eri lait ohjailevat päiväkodin toimintaa, joten niitä ei voi unohtaa tutkiessa päiväkodin tehtävää ja toimintaa.

Päiväkotihoido on yksi päivähoidon muoto. Päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, ryhmäperhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. (L 19.1.1973/36.) Päiväkotihoidoa voidaan järjestää tietynlaisessa tilassa, joka on varattu ainoastaan tähän tarkoitukseen. Laki määrittää tälle tilalle tarkat kriteerit ja se tulee hyväksyttävä ennen toiminnan aloittamista. Näitä kriteerejä voivat olla esimerkiksi päiväleppuhuoneen tai ruokailuhuoneen koko suhteessa lapsien määrään. Päivähoitoa voivat saada sellaiset lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä tai jos erityiset olosuhteet sitä vaativat. (L 19.1.1973/36.) Tällöin myös vanhemmilla lapsilla on mahdollisuus päivähoitoon, jota voidaan toteuttaa esimerkiksi iltapäivien leikkitoimintana.

#### **3.1 Päivähoidon tehtävät ja tavoitteet**

Päivähoidon tehtävät ja tavoitteet on tarkoin määritelty lasten päivähoitolaissa sekä valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Päivähoidon ensisijaisena tavoitteena on ylläpitää ja edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsen voidessa hyvin, hänellä on parhaat mahdolliset oppimisen, kasvun ja kehittymisen edellytykset. Päivähoidon tulee toimia yhteistyössä kotien kanssa tukien heitä lapsen kasvatustehtävässä ja edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehittymistä. Päivähoidon tulee tarjota lapselle turvalliset, jatkuvat ja lämpimät ihmissuhteet. Nämä mahdollisimman pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet edistävät lap-

sen hyvinvointia ja kehitystä. Päivähoidon tulee huolehtia, että lapsella on kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat ja erityistarpeet huomioiva kasvuympäristö. (L 19.1.1973/36; Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2010.)

Päivähoito on kokonaisuus, joka nivoo yhteen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen. Eri-ikäisillä lapsilla on näissä erilaisia painotuksia sekä niiden merkitys vaihtelee eri tilanteissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15–16.) Lapsen kasvaessa hoidon tarve vähenee ja se antaa enemmän tilaa opetukselle. Kun tämä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus on toimiva, sillä voidaan edistää lapsen myönteistä minäkäsitystä, ajattelun kehittymistä sekä ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja. Kasvattajien tehtävänä on luoda päivälle selkeä rytmi, joka auttaa lasta jäsentämään päivän kulku. Päivän aikana vuorottelevat nämä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudet eri muodoissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16.)

Päivähoidon yhtenä tehtävänä on ottaa huomioon leikin merkitys lapselle jokapäiväisissä asioissa. Näin oppimisesta voidaan tehdä lapselle helppoa ja mielekästä toimintaa. Lapset leikkivät leikkimisen itsensä vuoksi, mutta he myös oppivat ja käsittelevät monia asioita leikin kautta, kuten esimerkiksi negatiivisia tunteita. Leikkiminen on lapsen tapa kohdata ja hahmottaa ympäröivää maailmaa. Tämä on hyvin tärkeää tietää, jotta päivähoitossa järjestetään riittävät edellytykset leikin syntymiselle. Näitä edellytyksiä ovat aika ja leikkirauha, sopiva tila leikille sekä materiaalit. (Mikkola & Nivalainen 2009, 53–55.)

### **3.2 Päiväkoti ennaltaehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta**

Päiväkotihoito on tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Se toimii jo lähtökohtaisesti ehkäisevänä lastensuojeluna tarjotessaan vanhemmille apua ja tukea lasten hoidossa, kasvatuksessa, kehityksessä ja oppimisessa. (Varhaiskasvatus ja päivähoito, 2012.) Koska valtaosa lapsista käyttää päivähoiton palveluita jossain

vaiheessa ennen kouluikää, on tärkeää, että hoito on laadukasta ja lastensuojelun näkökulmasta hyvin suunnitelmallista.

Päivähoitoa pidetään ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna ja tämä on kirjattu päivähoitoasetukseen (A 16.3.1973/239) päivähoitopaikan ensisijaisuutena, kun lapsen hyvinvointi edellyttää sen saatavuutta. Lastensuojelun asiakkaina olevien lasten hoidossa, kasvatuksessa ja opetuksessa on arvioitava lapsen tukemiseen tärkeitä institutionaalisia toimia, koska näihin on mahdollista vaikuttaa. Erityisesti lastensuojelun piirissä olevat lapset vaativat emotionaalista ja sosiaalista tukea, tuettua varhaiskasvatusta, vaikean ja heistä itsestään riippumattoman elämäntilanteensa vuoksi. Tärkeimmät tuen muodot ovat arkipäivän rutiinit ja vuorovaikutus aikuisten ja lasten kanssa. (Viittala 2006, 66–68.) Päiväkoti mahdollistaa ja tukee näiden vuorovaikutussuhteiden syntyä ja ylläpitämistä. Lastensuojelun piirissä olevan lapsen kasvun tukemiselle on tärkeää, että lapsi osaa ennakoita päivän kulun. Tämä luo turvallisuuden tunnetta, sillä aikaisemmin lapsen elämä on saattanut olla hyvin ennakoimatonta. Päiväkodissa korostetaan jokapäiväisiä rutiineja, joita lapsi oppii noudattamaan.

Päiväkoti toimii ennaltaehkäisevänä toimijana lastensuojelun näkökulmasta. Päivähoidossa puututaan usealla tavalla; lapsia ohjataan, opetetaan, kielletään sekä käsketään. Lapsille opetetaan hyväksyttäviä käytöstapoja sekä yhteiskunnan normeja. Tässä yhteydessä puuttuminen on osa varhaista erityistukea. Varhaisella puuttumisella on kaksi puolta. Toisaalta sillä pyritään ehkäisemään ongelmien syntyä, mutta toisaalta se on korjaavaa toimintaa. Päivähoito toteuttaa näitä molempia tehtäviä. Päivähoito jo sinänsä toimii ennaltaehkäisevänä järjestelmänä yhteiskunnassamme. Se tarjoaa lapselle hoitoa, kasvatusta ja opetusta sekä mahdollistaa vanhemmille työssä käynnin. (Huhtanen 2004, 43–45.)

Yleisesti ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö käsitetään lastensuojelutyöksi, jonka piirissä ollessaan lapsella, nuorella tai perheellä täytyy olla jokin ongelma tai huoli. Näin ei kuitenkaan ole. Päiväkoti voi toimia avohuollon tukitoimena, jolloin lasta ja perhettä tuetaan heidän tarpeen ja tilanteen mukaan. Tällä työllä pyritään ehkäisemään lastensuojelun tarvetta. Esimerkki tällaisesta tilanteesta voi olla äidin ma-

sennus, jolloin lapset tulevat päivähoidon avohuollon tukitoimena. Päiväkodissa lapset saavat tarvitsemansa hoivan ja huomion, ja äidille mahdollistetaan toipumisaikaa. Tällä ehkäistään lasten ja perheen tilanteen paheneminen. Päiväkoti on matalan kynnyksen peruspalvelu ja se kuuluu kaikille. Se kuuluu palveluna ennaltaehkäisevän lastensuojelun piiriin, mutta lastensuojeluasiakkuus ei ole edellytyksenä palvelun saamiselle.

Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia toteuttivat vuonna 2010 kyselyn, jossa selvitettiin uuden lastensuojelulain vaikutuksia eri ammattiryhmien toimintatapoihin ja mahdollisuuksiin ennalta ehkäisevässä lastensuojelussa. Kysely suunnattiin äitiys- ja lastenneuvoloiden ja päivähoidon työntekijöille, sosiaali- ja nuorisotyöntekijöille sekä koulujen rehtoreille ja kuraattoreille. Tutkimustulosten mukaan toimintatapojen ja mahdollisuuksien parantuminen uuden lastensuojelulain myötä eivät ole vastanneet päiväkotihenkilöstön odotuksia. Henkilöstö kokee esimerkiksi, että ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta ja sen menetelmistä on liian vähän tietoa. He kokevat myös omat resurssinsa ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa liian vähäisiksi. (Paavola ym. 2010, 12–15.) Päiväkodin henkilökunnan on tärkeää tietää oma roolinsa ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa ja sen toteuttamisessa. Päivähoitoa toteuttaessa ei riitä pelkästään hoidon ja hoivan tarjoaminen lapselle, vaan työntekijöillä täytyy olla työkaluja ennaltaehkäisevän lastensuojelun toteuttamiseen. Näitä työkaluja ovat esimerkiksi tieto lapsen normaalista kehityksestä ja taito huomata kehityksen poikkeavuudet sekä osata puuttua asiaan. Työntekijöillä tulee olla taito huomata huoli sekä rohkeus ottaa se puheeksi. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua tulee toteuttaa joka päivä ja joka hetkessä lapsen arjessa, jotta saataisiin toivottuja tuloksia.

### **3.3 Päivähoitoa säätelevät lait**

Päiväkotihoidon on pitkälti määritelty monessa eri laissa. Tärkein toimintaa määrittelevä laki on Laki lasten päivähoitosta (36/1973). Kyseinen laki on vuodelta 1973, mutta sitä on muokattu monin asetuksin ajankohtaiseksi. Laki lasten päivähoitosta

määrittelee päivähoidon tehtävät ja tavoitteet. Päivähoidon ensisijaisena tavoitteena on huolehtia lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Tästä laista käy ilmi, että päivähoidon järjestämisvastuu on kunnilla ja heidän tulee järjestää sitä siinä muodossa ja siinä määrin, kun kunnassa on sille sillä hetkellä tarvetta. Jokaisella lapsiperheellä on oikeus kokopäiväiseen päivähoitoon ja tätä oikeutta kutsutaan subjektiiviseksi päivähoito-oikeudeksi. Laista käy myös ilmi se, missä muodossa ja minkälaisessa paikassa päivähoitoa voidaan järjestää. Lasten päivähoitolakia tuodaan lähemmäs tätä päivää tarkentamalla sitä Asetuksella lasten päivähoidosta. Tässä asetuksessa määritellään päivähoidossa olevien lasten ja kasvattajien suhdeluksen lasten ikäjakauman mukaan, sekä se, kuinka hyvissä ajoin hoitopaikkaa tulee hakea ennen hoidon aloittamista. (L 19.1.1973/36; A 16.3.1973/239; Heiliö, Kattelus, Kaukonen, ym. 2006, 266–268.)

Muita tärkeitä toimintaa ohjaavia lakeja ovat Lastensuojelulaki (417/2007) ja Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Esittelemme molemmat ainoastaan siltä osin, kun ne koskevat päivähoitoa. Muita toimintaa ohjaavia tärkeitä lakeja kuten laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ja laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista käsittelemme viimeisessä alaluvussa.

### **3.3.1 Lastensuojelulaki**

Lastensuojelulaki on yksi tärkeistä laeista, jotka ohjaavat päivähoitoa. Se ei kuitenkaan varsinaisesti anna ohjeita tai sääntöjä toiminnan järjestämiseen. Lastensuojelulaki näkyy päiväkodin toiminnassa esimerkiksi siten, että työntekijät tietävät, milloin lapsen tilanne vaatii lastensuojelullisia toimenpiteitä. Käsittelemme tässä kappaleessa lastensuojelulakia lähinnä päiväkodin kannalta. Lastensuojelulain käymme läpi kokonaisuudessaan lastensuojelua koskevassa osiossa.

Lastensuojelulain tarkoituksena on varmistaa lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehittymiseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun. Ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista on lapsen van-

hemmillä ja muilla huoltajilla. Päiväkodin on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään sekä tarjottava apua ongelmatilanteissa. Päiväkodin tehtävänä on myös ohjata lapsi ja perhe lastensuojelun piiriin tilanteen niin vaatiessa. (L 13.4.2007/417.) Lastensuojelu edellyttää sektorirajoja ylittäviä yhteistyömuotoja, jolloin päiväkotitoimii tiiviisti osana lastensuojelua. (Taskinen 2007, 10.)

Lastensuojelulain neljännessä pykälässä on määritelty lastensuojelulain keskeiset periaatteet, jotka ohjailevat päiväkodin toimintaa. Tämä toiminta tavoittelee aina lapsen etua. Lapsen etua arvioitaessa tulee lapselle turvata tasapainoinen kehittyminen ja hyvinvointi sekä turvalliset ja läheiset ihmissuhteet. Lapsilla tulee olla mahdollisuus saada hellyyttä sekä ymmärrystä ja oman ikänsä ja kehitystasonsa mukaista valvontaa ja huolenpitoa. Lapsen tunteiden ilmaisulle tulee antaa tilaa ja hän tarvitsee vuorovaikutusta tuntemuksiinsa. (L 13.4.2007/417; Taskinen 2007, 20.) Päiväkodin tulee taata lapsille turvallinen kasvuympäristö sekä ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Päiväkodin tulee myös tukea ja edistää lasta itsenäistymiseen ja vastuullisuuteen kasvamiseen. (L 13.4.2007/417.) Tässä kohdassa tulee kuitenkin huomioida, että lapsi saa elää lapsuuden rauhassa eikä hänen tarvitse kantaa liikaa vastuuta ja taakkaa liian nuorena. Päiväkodin henkilökunnan tulee ammatillisuutensa puolesta tuntea lapsen henkinen ja ikätasoinen vastuunkantokyky. (Taskinen 2007, 20.) Laki pyrkii takaamaan myös lapsen mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa. Lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta tulee huomioida hänen omaa etuaan arvioitaessa. Oman kulttuurin ja taustan ymmärtäminen on tärkeä osa lapsen identiteetin kehittyessä. (L 13.4.2007/417; Taskinen 2007, 21.) Lapsen etua arvioitaessa sekä päiväkodin työntekijöillä että lastensuojelun työntekijöillä on molemmilla lastensuojelulaki taustalla, vaikka työympäristö on eri.

Lastensuojelulain 25. pykälässä käsitellään lastensuojeluilmoitusvelvollisia työntekijöitä. Päiväkodin työntekijät kuuluvat tähän ryhmään. Heidän tulee viipymättä ilmoittaa kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka tilanne vaatii lastensuojelutarpeen selvittämistä. Tällaisia tilanteita voivat olla lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai lapsen itseä tai muita vahingoittava käyttäytyminen. Tässä

tilanteessa päiväkotien salassapitovelvollisuus kumoutuu. (L 13.4.2007/417; Tas-kinen 2007, 30.) Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä seuraa rikoslain 40. luvun mukaan virkavelvollisuuden rikkomisesta aiheutuva varoitus tai sakko. (Mahkonen 2012, 197.) Päivähoidon työntekijät voivat luovuttaa lapsen tietoja sosiaalitoimeen tilanteen vaatimalla laajuudella rikkomatta salassapitovelvollisuutta. Mitään lapsen ja perheen tietoja ei saa luovuttaa tarpeettomasti ulkopuolisille.

### **3.3.2 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista**

Lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (L 812/2000) tarkoituksena on ennen kaikkea edistää asiakaslähtöisyyttä sekä luottamuksellisuutta ja edistää asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun. Asiakkaan kuuluu saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa loukkaamatta hänen ihmisarvoaan tai syrjimättä häntä millään tavalla. Sosiaalihuoltoa eli tässä tapauksessa päivähoitoa toteutettaessa tulee ottaa huomioon asiakkaan mielipiteet, edut, toivomukset, yksilölliset tarpeet sekä kulttuuritausta ja äidinkieli. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta päiväkotihoidon toteutettaessa on huomioitava lapsen etu ja yksilölliset tarpeet.

Sosiaalihuollon henkilöstön tulee selvittää asiakkaalle mahdolliset toimenpidevaihtoehdot sekä hänen oikeutensa, velvollisuudet ja näiden seuraukset. Selvitys on annettava niin, että asiakas sen ymmärtää. Kieli ei saa olla esteenä, vaan sosiaalihuollon henkilöstön tulee järjestää tulkki paikalle tilanteen niin vaatiessa.

Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista on määritelty salassapito, vaitiolovelvollisuus sekä salassa pidettävien asioiden luovuttaminen eri tahoille. Nämä ovat tärkeitä asioita päivähoitoa järjestettäessä. Mitään asiakirjaa tai sen kopiota, joka koskee asiakasta tai muuta yksityistä henkilöä, ei saa näyttää tai luovuttaa ulkopuolisille henkilöille. Työntekijät eivät myöskään saa paljastaa mitään tietoja, joita asiakirjat sisältävät. (L 22.9.2000/812.) Päivähoidossa tällaisia asiakirjoja voivat olla esimerkiksi lasten tai perheiden tietolomakkeet, lasten hoitosuunnitelmat tai lääkärin lausunnot. Tietoja ei saa paljastaa senkään jälkeen kun asiak-

kuus on päättynyt tai työntekijän työsuhde on päättynyt. Salassapitovelvollisuus koskee myös työharjoittelijoita ja muita lyhytaikaisempia työntekijöitä. Mikäli tietoja on tarvetta luovuttaa jollekin kolmannelle osapuolelle, tulee siitä pyytää joko kirjallinen tai suullinen suostumus asianosaiselta. (L 22.9.2000/812.)

### **3.3.3 Muita päivähoitoa keskeisesti määritteleviä lakeja**

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä tarkoituksena on suojella alaikäisiä lapsia, edistää heidän turvallisuuttaan sekä suojella heidän henkilökohtaista koskemattomuuttaan. Laki on tullut voimaan vuonna 2002. Tätä lakia sovelletaan työtehtäviin, joihin olennaiselta osaltaan kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa alaikäisten kasvatusta, opetusta tai hoitoa eli esimerkiksi päiväkodissa. Lakia sovelletaan vain työtehtäviin, jotka kestävät yhden vuoden aikana yli kolme kuukautta. Lyhyemmissä työsuhteissa selvitystä ei tarvita. Rikosrekisteriotteen pyytäminen on työnantajan tehtävä. (L 14.6.2002/504.)

Laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2007) säädetään nimensä mukaisesti sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön koulutusvaatimuksista. Lain tarkoituksena on turvata ja edistää sosiaalihuollon asiakkaan oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon. Lastentarhanopettajan tehtäviin on henkilöllä oltava kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus. Toisena kelpoisuusvaihtoehtona on sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, josta on erikseen asetuksella säädetty. (L 29.4.2005/272.) Tämän valtioneuvoston asetuksen mukaan varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot ovat vähintään 60 opintopistettä. (A 29.7.2005/608.) Tämä asetuksen varjolla myös sosionomi (AMK) on pätevä lastentarhanopettajan tehtäviin, mikäli opiskelut sisältävät edellä mainitut 60 opintopistettä varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan. Lähihoitajat voivat työskennellä päiväkodissa lastenohjaajan tai -hoitajan nimikkeellä, mikäli heillä on tehtävään soveltuva sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu ammattitutkinto. Näistä edellä mainituista kelpoisuusvaatimuksista voidaan poiketa, mikäli tehtäviin

ei ole saatavilla pätevää henkilöä. Tehtäviin voidaan kuitenkin ottaa epäpätevä henkilö ainoastaan vuodeksi kerrallaan ja hänellä tulee olla suoritettujen opintojen perusteella riittävät edellytykset työtehtäviin. (L 29.4.2005/272.)

### **3.4 Päiväkotihoido Järvi-Pohjanmaalla**

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Alajärven kaupunki sekä Vimpelin ja Soinin kunnat. Alueeseen kuuluu myös Lehtimäen kunta, joka on osa Alajärven kaupunkia. Tämä yhteistoiminta-alue on toiminut vuodesta 2009 lähtien. Tällöin palvelujen tuottaminen jaettiin kuntien yhteisiin lautakuntiin, jolloin jokainen kunta tai kaupunki sai omat vastuutehtävänsä. Tämän tavoitteena ovat elinkeinoelämän toiminta-edellytysten kehittäminen, edelleen itsenäisten kuntien yhteistyö, tasapuolisuus kuntien alueella, lähipalveluiden säilyminen ja kustannustenjaon osalta nettokustannusperiaate. Päiväkotihoido kuuluu sivistystoimen hallinnonalaan, jota hallinnoi Alajärvi. (Päivähoito [Viitattu 21.5.2012].) Yhteistoiminta-alueella toimii yhteinen varhaiskasvatusjohtaja, mikä pyrkii takaamaan alueella yhtenäisemmät varhaiskasvatuspalvelut.

Järvi-Pohjanmaan alueella toimii yhteensä neljä päiväkotia. Nämä sijaitsevat jokainen omalla paikkakunnallaan. Alueella järjestetään päivähoitoa myös ryhmäperhepäiväkodeissa ja perhepäivähoitona. Alajärven päiväkotio on nimeltään Myllyvainion päiväkotio. Se sijaitsee melko lähellä Alajärven keskustaa. Päiväkodissa järjestetään hoidon lisäksi myös esiopetusta. Vimpelin päiväkotio on nimeltään Metsätarhan päiväkotio ja se sijaitsee muutaman kilometrin päässä keskustasta. Päiväkotio on siirretty hiljattain uudelle paikalle vanhan koulun tiloihin. Soinissa sijaitsevan päiväkodin nimi on Laulumaan päiväkotio, jossa järjestetään perushoidon lisäksi myös esiopetusta. Lehtimäen päiväkotio on nimeltään Kämpälämäen päiväkotio. Myös tässä päiväkodissa järjestetään esiopetusta. Päiväkotien lapsipaikat vaihtelevat 21-paikkaisesta 52-paikkaiseen. Osassa päiväkodeista järjestetään myös iltaja viikonloppuhoitoa. (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2010.) Järvi-Pohjanmaan päiväkodeissa on lapsia avohuollon tuki-

toimin. Järvi-Pohjanmaan sosiaalityönjohtaja mukaan näitä lapsia on kuitenkin melko pieni osa päivähoitoikäisistä. Avohuollon tukitoimin päivähoitossa olevien lasten hoito on pyritty integroimaan päiväkodin arkeen. (Mäkinen 2012.)

## 4 LASTENSUOJELU

Lastensuojelu on palveluja ja toimintoja, joilla pyritään vaikuttamaan kunnassa asuvien lasten kasvuoloihin, ennaltaehkäisemään ongelmien syntyä tai niiden vaikeutumista. Toiminnoilla ja palveluilla tuetaan ja kuntoutetaan lapsia ja perheitä. (Lastensuojelu, [viitattu 28.6.2012].) Lastensuojelun järjestäminen kuuluu kunnalle. Toimeenpanon vastuu on sosiaalihuollon vastaavalla toimielimellä, esimerkiksi sosiaalilautakunnalla, perusturvalautakunnalla tai vastaavalla. (Taskinen 2010, 33.) Lasten hyvinvointia edistetään ja ongelmia ehkäistään monilla eri yhteiskunnan toiminnoilla. Puhutaan lapsen elinympäristön turvallisuudesta ja esimerkiksi lapsille riittävistä mahdollisuuksista leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan. Hyvinvoinnilla on suuri yhteys lapsen arjen ympäristöihin. Päivähoito- ja varhaiskasvatuspalvelut, koulu, harrastustoiminta tai muu lapsen lähiympäristö tai yhteisö vanhempien rinnalla voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen. (Mitä on lastensuojelu? 2007.)

Lastensuojelu ymmärretään laajasti lasten suojeluksi lapsille haitallisilta tekijöiltä. Se ei ole ainoastaan lastensuojeluviranomaisten toimintaa vaan se tulee nähdä laaja-alaisena myös muita viranomaisia ja kansalaisia koskevana asiana. Lastensuojelu pohjautuu lapsen kansainvälisesti tunnustettuihin oikeuksiin, jotka ovat lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. Lastensuojelulla on kolme perustehtävää: vaikuttaa lasten yleisiin kasvuoloihin, tukea vanhempia kasvatustehtävässä ja lasten suojelutehtävä kokonaisuudessaan. (Mitä on lastensuojelu? 2007, L 13.4.2007/417.)

Lapsuuden ja aikuisuuden ja yhteiskunnan väliset suhteet kulminoituvat tiiviisti lastensuojeluun. Yhteiskunta vaikuttaa lastensuojelun maailmaan niin aineellisesti ja sosiaalisesti kuin mentaalisesti. (Bardy 2009, 39.) Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa, sen on osaltaan toteutettava Lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelulaki jakautuu yleiseen ja erityiseen, joten laki pyrkii turvaamaan kaikkien lasten oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Voidaan sanoa, että lastensuojeluun on kitey-

tetty koko (yhteis-) kuntapolitiikan paletti kasvuolojen rakenteista huostaanottoon. Tehtävänä on kehittää yhteiskunnallisia oloja huolehtimalla yleisistä oloista ja ehkäistä ongelmia sekä korjata niitä tukemalla yksilöitä ja perheitä. Lastensuojelussa korjaavaa työtä on paljon, ja velvoite koskee lastensuojelulain alaista sosiaalityöntekijää. Lastensuojelun tulisi yltää kaikille politiikan tasoille ja lastensuojelusta karttunut tieto tulisi kääntää laajaan lasten hyvinvointipoliittiseen työhön. Käytännöt lastensuojelun piirissä vaihtelevat sen mukaan, missä määrin yleisiä ja erityisiä palveluita toteutetaan yhdessä. (Bardy 2009, 39.) Seuraavana käsittelemme lastensuojelun rakentumista, menetelmiä ja prosessia.

#### **4.1 Lastensuojelun rakentuminen**

Hyvä ja turvallinen lapsuus on jokaisen lapsen oikeus. Jokaiselle lapselle kuuluu oikeus kasvaa, käydä koulua ja leikkiä ja osallistua sekä saada huolenpitoa ja suojelua. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimukseen on koottu lasten oikeudet. Sopimus kuvastaa kansakuntien yhteistä käsitystä siitä, mitä oikeuksia kaikilla lapsilla tulisi olla taustoista, kansallisuudesta, uskonnosta tai perheen varallisuudesta huolimatta. Sopimuksessa lapset määritellään alle 18-vuotiaiksi. (Lastensuojelun perusta [viitattu 28.6.2012]).

Lähes kaikki maailman valtiot ovat hyväksyneet sopimuksen. Suomessa lapsen oikeuksien yleissopimus astui voimaan 1991. Sopimus sitoo ja velvoittaa lain tavoin kaikkia valtioita, kuntia, viranomaisia, lasten vanhempia ja muita aikuisia. Suomen omat lait ja lapsen oikeuksien yleissopimus yhdessä turvaavat lasten oikeuksia. Suomessa useat lait määrittävät sen, että kaikkia lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja jokaisesta lapsesta on kannettava vastuu tasapuolisesti. (Lastensuojelun perusta [viitattu 28.6.2012]).

Vanhemmilla on ensisijaisesti vastuu lapsistaan. Kasvatusvastuu antaa vanhemmille oikeudet toteuttaa omia kasvatustapoja ja arvoja, niiden edistäessä lapsen kasvua ja myönteistä kehitystä. (Taskinen 2010, 24.) Ainoastaan huoltajalla on oikeus saada tietoa lapsesta eri viranomaisilta. Vanhemmuuteen heillä on oikeus

saada apua yhteiskunnalta. Suomessa yhteiskunnalla on velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen, jos vanhemmat tai huoltajat eivät pysty huolehtimaan lapsestaan ja hänen hyvinvoinnistaan. Näissä tilanteissa lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen hyvinvointi. Kaikissa tapauksissa apu ei ole vapaaehtoista, vaan lastensuojelulaki määrää tilanteet, joissa lastensuojeluviranomaisen täytyy ryhtyä toimiin lapsen suojelemiseksi vastoin vanhempien tai huoltajien tahtoa. Suomessa kaikki lastensuojelutoimet on kirjattu lastensuojelulakiin. Näihin toimiin sisältyvät esimerkiksi lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet ja ne päätökset, joita sosiaalityöntekijät voivat tehdä. Täten lastensuojelutoimet perustuvat aina lakiin. Lastensuojelulain määrittämiä toimia tulee toteuttaa kaikkien Suomessa asuvien lasten kohdalla. (Lastensuojelun perusta [viitattu 28.6.2012]).

Lastensuojelussa työskentelyn lähtökohta on lapsi ja lapsen omat tarpeet (Taskinen 2010, 26). Lapsen etu on tärkeä asia ja lähtökohta myös päiväkodeissa. Kaikissa lasta koskevissa asioissa ja päätöksissä työntekijöiden on arvioitava, mikä on kyseisen lapsen edun kannalta paras ratkaisu siinä elämäntilanteessa. Laissa on kirjattuna asiat, joihin työntekijöiden tulee erityisesti kiinnittää huomiota, kun he arvioivat lapsen edun toteutumista. On mietittävä esimerkiksi, miten eri ratkaisu- vaihtoehdot turvaavat lapsen läheisten ja jatkuvien ihmissuhteiden säilymisen, tai miten kyetään tukemaan lapsen kielellistä, kulttuurista ja uskonnollista taustaa. Lapsen edun määrittäminen ei ole helppoa, koska ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, mikä on lapselle hyväksi. Lapsen edulla ei tarkoiteta sitä, että päätökset ja ratkaisut tehdään aina siten kuinka lapsi tai hänen vanhempansa haluaisivat. Lapsen mielipide on erityisen tärkeä, kun pohditaan lapsen edun toteutumista, mutta lapsen mielipide ja lapsen etu eivät aina ole sama asia. Työntekijät tekevät arvion lapsen edun toteutumisesta lain mukaisesti, joten lastensuojelun työntekijöiden tekemät päätökset eivät aina miellytä lasta ja/tai vanhempia. (Lastensuojelun perusta [viitattu 28.6.2012]).

Yksi lapsen edun periaatteista on, että lapsi saa olla käsittelemässä ja suunnittelemassa häntä koskevissa asioissa. Lapsen ikä ja kehitystaso otetaan huomioon lapsen mielipiteitä ja toivomuksia kuunnellessa. (Lastensuojelun perusta [viitattu 28.6.2012]). Lastensuojelussa lapsi saa käyttää omaa vaikutusvaltaansa häntä

itseä koskevissa asioissa ja hänelle on järjestettävä kuulemistilaisuuksia omien asioiden selvittämiseen. Ennen lapsen mielipiteen tai suostumuksen antamista tulee lapsen olla tietoinen ja ymmärtänyt, mihin asioihin hänen tulee ottaa kantaa. Lapselle voidaan antaa sellaista tietoa, jonka ei arvella olevan hänelle haitallista. Lastensuojelussa pyritään siihen, että lapselle annetaan tietoa oman tilanteensa ymmärtämiseen ja identiteetin rakentamiseen hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden. (Taskinen 2010, 26.)

Suomessa vanhemmilla on samat oikeudet ja velvollisuudet tasa-arvoisesti lapsen kasvatuksessa ja huollossa. Vanhempia koskettaa oikeus ja velvollisuus huolehtia lapsensa hyvinvoinnista. Vanhempien tehtäviin kuuluvat lapsen hoito ja kasvatusta lapselle turvallisessa ja virikkeellisessä ympäristössä ja mahdollistaa lapselle sopiva koulutus. Ruumiillinen kuritus on kielletty Suomessa. Lapsi tulee kasvatusta siten, että hän saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Pääsääntöisesti vanhemmilla on oikeus päättää lastensa kasvatuksesta, hoidosta, asuinpaikasta ja muista lapsen asioista. Lapsen mielipide tulee ottaa huomioon lasta koskevia päätöksiä tehtäessä. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien aikana lapsen asioista päättää lapsen vanhemmat. Lain periaatteena on pyrkiä hyvään yhteistyöhön vanhempien kanssa, kun lapsen asioihin puututaan. Vanhemmilla on oikeus päättää lapsen uskonnosta ja sen mukaisesta kasvatuksesta. (Lastensuojelun perusta [viitattu 28.6.2012]).

Mikäli vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lapsistaan tai lapsi itse vakavasti vaarantaa omaa terveyttään ja kehitystään, on yhteiskunnalla velvollisuus puuttua tähän. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden on valittava menetelmävaihtoehdoista se, joka vähiten vaikuttaa lapsen ja perheen itsemääräämisoikeuteen (Taskinen 2010, 27). Vakavissa tilanteissa joudutaan turvautumaan huostaanottoon. (Lastensuojelun perusta [viitattu 10.9.2012]). Kun lapsi otetaan huostaan tai lapsi on sijoituksessa, ei vanhemmuus kuitenkaan lopu siihen. Näissä tapauksissa vanhempien päätäntävaltaa rajoitetaan. Vanhemmat ovat edelleen lapsensa huoltajia, mutta sosiaalitoimella on oikeus päättää lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta. Vanhempien kanssa pyritään hyvään yhteistyöhön lasta koskevia päätöksiä tehtäessä. Vanhemmilla on oikeus huostaanoton ja kiireellisen

sijoituksen aikana saada tietoa lapsensa asioista, pitää lapseensa yhteyttä ja tietää, mitä heistä on kirjattu ja miten tehdyt toimet ovat perusteltu.

Vanhemmilla on myös oikeus ilmaista näkemyksensä lastensuojelutoimista. Laki määrittää, milloin asioista tulee tehdä virallinen päätös ja kuka on oikeutettu päätöksen tekoon. (Lastensuojelun perusta [viitattu 28.6.2012]). Lastensuojelulain mukaan lapselle tulee määrätä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, jolla on sosiaalityöntekijän ammatillinen pätevyys. Sosiaalityöntekijän tulee tehdä virallinen päätös tilanteissa, joissa hän on arvioinut lapsen kohdalla lastensuojelutarpeen selvityksen aiheellisuutta. (L 13.4.2007/417.) Laissa myös sanotaan päätöksen valittamisesta. Vanhemmilla on oikeus valittaa huostaanottopäätöksistä ja kiireellisen sijoituksen päätöksistä. Kun vanhemmat ovat saaneet päätöksen huostaanotosta tai kiireellisestä sijoituksesta, on heillä siitä päivästä lähtien 30 päivää aikaa tehdä valitus. Viranomaisten tulee kertoa vanhemmille heidän oikeuksistaan. Eduskunnan oikeusasiamies valvoo viranomaisten lakien noudattamista. (Lastensuojelun perusta [viitattu 28.6.2012]).

## **4.2 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu**

Lastensuojelun ehkäisevän työn tavoitteena on kaikkien lasten hyvinvointi. Tämä on eettisesti vaativaa työtä. Jokaisen kunnan tulee huolehtia siitä, että ennaltaehkäisevä lastensuojelu ja lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on järjestetty kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti. Ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla pyritään ehkäisemään lastensuojelullisten ongelmien syntyä. Mikäli ennaltaehkäisevät toimet eivät riitä, täytyy ryhtyä painavampiin lastensuojelullisiin toimiin, kuten avohuoltoon. Päiväkodissa toteutetaan ennaltaehkäisevää lastensuojelua muun muassa siten, että lasten ongelmiin pyritään puuttumaan ajoissa. Kaikkia ihmisille haitallisia tekijöitä ei voi eikä ole tarkoitus poistaa, mikä tekee lastensuojelun ehkäisevästä työstä haasteellista. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun käsite on yhteydessä aikaan ja paikkaan, joten sille on erilaisia määritelmiä yhteiskunnissa. Jos lapset nähdään vain tulevina aikuisina ja tavoitteena on kasvattaa lapsista yh-

teiskunnalle hyödyllisiä aikuisia, voidaan unohtaa lapsuus tärkeänä elämänvaiheena. Lapsien hyvinvoinnista huolehtiminen on aikuisten vastuulla. Lapsiväestö on oikeutettu saamaan osuutensa yhteiskunnallisista voimavaroista. (Törrönen & Vornanen 2004, 154–155; Taskinen 2010, 34.) Yhteiskunnan palvelut ovat hyvinvoinnin edistämisen edellytys, mutta toisaalta niillä pyritään ennakoidaan yksilön ja yhteisön elämänlaatua uhkaavat tekijät. Puhutaan puuttumisesta, jonka tavoitteena on väliintulon keinoin suojata, ehkäistä ja edistää yksilöiden ja yhteisöjen toimintakykyä. Ennaltaehkäisevä lastensuojelu toteuttaa juuri tätä väliintuloa ja ongelmien ehkäisyä. (Huhtanen 2004, 43.)

Ehkäisevä lastensuojelu on työtä, jota tehdään lasten hyväksi ja parhaaksi. Ennakoivaan lastensuojeluun tulee sisältyä ja kehittää niin vanhemmille kuin lapsille ja nuorille suunnattuja palveluja ja tukia. Lapsilla on oikeus lapsuuteen, turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin ja tämä ajatus on ehkäisevän lastensuojelun taustalla. Ehkäisevä työ pitää sisällään oletuksen, että tiedetään, mitä halutaan välttää. Ennaltaehkäisevällä työllä pyritään välttämään ongelmien synnyn. Näin pyritään estämään negatiivinen kehityskulku tai sen syveneminen. (Moilanen 2006, 149.) Lastensuojelun ehkäisevän työn tavoitteena on antaa hyvät edellytykset lapsuuteen. Lastensuojelulain (L417/2007) yleissäännöksissä tiivistetään lastensuojelun ehkäisevän työn alueiksi lasten kasvuolot, palvelut, tuen ja hoidon tarve. Seuraavassa otteita näistä:

Lastensuojelulaki 6§: Lasten ja nuorten suotuisten kasvuolojen varmistaminen

Lastensuojelulaki 7§ 1 mom: Lastensuojelutyön sisältyminen yleisiin palveluihin, kuten päivähoitoon, kouluun ja neuvolaan

Lastensuojelulaki 7§ 3 mom: Lapsen huollon ja tuen tarkistaminen huoltajan hoitoa järjestettäessä (Törrönen & Vornanen 2004, 158,162.)

Ennaltaehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kansainvälisellä, kansallisella, alueellisella, seudullisella ja kunnallisella tasolla moniammatillisesti ja eri sektoreiden yhteistyöllä. Ennaltaehkäisevä työ sisältää useita toiminnallisia alueita, palveluita

ja lapsille ja perheille suunnattuja taloudellisia etuuksia sekä lapsen hoitoon liittyviä etuja. (Törrönen & Vornanen 2004, 159.)

Tärkeimpiä lasten ja nuorten kasvuoloja ovat perheet, joita tuetaan yhteiskunnan taholta laajasti. Perhe nähdään yhteiskunnan yksikkönä ja perheen hyvinvointi tukee lapsen ja nuoren hyvinvointia. Vanhemmille suunnattu tuki auttaa ehkäisemään vaikeuksien syntymistä ja niiden syvenemistä vaikeimmiksi perheissä. (Törrönen & Vornanen 2004, 159–160.) Oletetaan, että vanhemmille ja perheille suunnatulla tuella varmistetaan lasten hyvinvointi. Tämä toteutuu suurimmassa osassa lapsiperheitä, mutta täytyy arvioida niin yhteiskuntapoliittisissa kuin ehkäisevän lastensuojelun työn toimissa välittykö hyvinvointi lapsille. (Törrönen & Vornanen 2004, 162.)

Lasten kasvuoloihin lukeutuvat perheen lisäksi lasten ja nuorten läheiset ihmiset, instituutiot, kuten päiväkotit ja koulu ja toiminnat, esimerkiksi harrastukset. Lapsen hyvinvointia pyritään parantaa vaikuttamalla kasvuoloihin, auttamalla perheitä ja lapsia palvelujen turvin, taloudellisella tuella ja erilaisilla hoitomahdollisuuksilla sekä lapsen oikeudellisen aseman huomioimisella. (Törrönen & Vornanen 2004, 159–160.) Päiväkoti kuuluu lähes jokaisen lapsen kasvuoloihin ja päiväkotitukee lapsen ja perheen hyvinvointia. Päiväkodin suurta merkitystä ennaltaehkäisevän lastensuojelun yhtenä muotona ei voida kiistää.

Ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään useilla eri tasoilla ja monien toimijoiden yhteistyönä. Lastensuojelulaki velvoittaa toimimaan yhteistyössä lasten ja nuorten kasvuolojen kehittämisessä, palvelujen yhteistoiminnassa ja asiakkuusprosessin eri vaiheissa. Yksityinen ihminen voi toiminnallaan olla ehkäisemässä lasten pahoinvointia. Eri aloilla työskentelevät ihmiset voivat omilla toimilla vaikuttaa suoraan ja välillisesti lasten ja nuorten kasvuoloihin. Lasten ja nuorten elämää läheltä seuraavat voivat ehkäistä vaikeuksien syntymistä ja niiden syvenemistä antamalla apua ja tukea. Välillisesti he voivat tukea lapsiperheitä viemällä tietoa kunnan valtuutetuille ja päättäjäille. (Törrönen & Vornanen 2004, 168.)

Lastensuojelun ehkäisevä työ on monisektoriaalista ja monialaista työtä. Verkottuminen vaatii yhteistyötä tukevia rakenteita ja vuorovaikutusta. Paikallisella ja kunnallisella tasolla työntekijöiden tulee tuntee oman kuntansa palvelut, yhteistyökumppanit ja se, mitä on heidän kanssaan tehtävä lapsipoliittinen ja asiakaskohmainen yhteistyö. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tekemisen tärkeimpiä lähtökohtia on työntekijän ja toimijan ymmärrys oman työn ulottuvuuksista. Tähän kuuluu esimerkiksi se, että työntekijä on tietoinen omista kyvyistään, mitä hän pystyy tekemään ja mitä ei. Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on osana monen ammattilaisen perustyötä. Lapsiperheiden kanssa toimivien ammattilaisten pohdittavana onkin, kuinka ennaltaehkäisevä työ on suunniteltu ja kuinka suunnitellusti sitä toteutetaan. (Törrönen & Vornanen 2004, 168–169.)

Lastensuojelulain veloitteet poikkeavat toisistaan lastensuojelun ehkäisevän työn poluilla. Polulla, jossa painotetaan ehkäisevää työtä, lapsi ei ole lastensuojelun asiakas, mutta lapsi tarvitsee tukitoimia. Tällä polulla ammattilaiset työskentelevät esimerkiksi päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa, koulussa ja sosiaalityössä. Työn tavoitteena on antaa lapselle ja perheelle tarvittavaa tukea, jotta lastensuojelun asiakkuutta ei syntyisi. (Törrönen & Vornanen 2004, 175.) Kun ennaltaehkäiseviä palveluita ja toimijoita on paljon, saattaa syntyä päällekkäisyyksiä vastuun jakautumisesta. Epäselvyyksiä voi ilmetä siinä, että ei tiedetä kenelle vastuu kuuluu tai kuuluuko se kenellekään. Ongelmia voi teettää myös se kun toimija ei tiedä mitä kukin tekee. Seurauksena voi olla ennaltaehkäisevän työn heikko toteutuminen.

Varhaisilla tuen muodoilla halutaan ehkäistä tilanteen vaikeutuminen. Eri sektoreissa, päiväkodeissa ja terveydenhuollossa painotetaan varhaista puuttumista. Varhainen puuttuminen kertoo ehkäisevän työn dynaamisuudesta, ammattilaisten käytännön toiminnasta, jossa työntekijät ovat aktiivisia ja valppaita tunnistamaan riskitekijöitä mahdollisimman ajoissa ja tarjoamaan tukea välittömästi perheille. (Törrönen & Vornanen 2004, 175.) Tähän perustuu päiväkodin merkitys ennaltaehkäisevän lastensuojelun toimissa. Päiväkodissa lasta ja perhettä pyritään tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla, jotta vältetään lastensuojelun asiakkuus. Päiväkodissa työskentelevien tulee tiedostaa oman työnsä ulottuvuudet, verkostot

ja omat kyvyt, jotta ennaltaehkäisevä työ voi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla.

### 4.3 Lastensuojelun prosessi

Tavalliset elämäkriisit, poikkeuksellisen koettelevat olot ja vaativat tilanteet ovat lastensuojelun tarpeen taustalla. Perheet ovat herkästi haavoittuvia ja niitä koettelevat parisuhteessa, vanhemmuudessa ja lapsuudessa koetut tapahtumat. On tutkittu, että vanhempien päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, väkivaltaisuus ja rikokset ovat yhteydessä lasten turvattomuuden tunteeseen, laiminlyönteihin ja pahoinpitelyihin. Lastensuojelu voi kulkea perheen ja seuraavan sukupolven rinnalla pitkän matkan. Kun tilanteita tarkastelee tarkemmin, käy ilmi tilanteiden monisyisyys. Toiselle perheelle lastensuojelutilanteessa riittää lyhyt tilapäinen apu, toinen perhe tarvitsee apua hyvinvoinnin monelta ulottuvuudelta koko lapsuuden ajan. (Bardy 2009, 41.)

Päivähoito avohuollon tukimuotona voi auttaa perheitä vaikeissa elämäntilanteissa. Vuonna 2010 Suomessa oli 582 000 lapsiperhettä, joissa oli vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi (Perheet 2010 2011). Samana vuonna sosiaalityön asiakkaana ja avohuollon tukitoimien piirissä oli yhteensä yli 78 500 lasta ja nuorta (Barnskydd 2010 20.10.2011, 25). Osa lapsista viettää suuren osan päivästänsä päiväkodissa ja saa siellä tarvitsemaansa huolenpitoa ja hoivaa. Vuonna 2010 päivähoidossa oli lapsia 223 000. Kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa oli 62 % suomalaisista 1-6-vuotiaista lapsista. Kunnallisen päivähoidon osuus oli 92 % päivähoidossa olleista lapsista. Päivähoidossa yksityisen tuen osuuden määrä oli 8 %. Päivähoidossa olevista lapsista yli 72 prosenttia oli kuntien järjestämässä päiväkodeissa. (Lasten päivähoito 2010, 23.12.2011)

Seuraavassa alaluvussa esittelemme lastensuojelun prosessia. Lähdemme liikkeelle lastensuojeluilmoituksen teosta ja sen tekemisestä edeten avohuollon tukitoimiin, sijaishuoltoon ja jälkihuoltoon saakka. Viittaamme myös tässä kohdin Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemään perhesurmaraporttiin, jossa kävi ilmi,

että viranomaiset eivät saa tietää, mitä heidän tekemän lastensuojeluilmoituksen jälkeen on tapahtunut ja mitä asialle tapauksessa on tehty (Perhesurmaraportti, 30.8.2012). Viranomaisten on tärkeää tietää, mitä lastensuojeluprosessiin kuuluu ja mihin mennessä lastensuojeluilmoituksen saanut sosiaalitoimisto tulee ryhtyä toimiin. Käsittelemme tässä luvussa myös jälkihuoltoa, vaikka se ei päiväkodissa työskenteleviä kosketa, mutta se on tärkeä osa lastensuojelua ja lastensuojeluprosessia. Jälkihuolto on olennainen osa lastensuojelun prosessia, sillä se viimeistelee koko tehdyn työn ja varmistaa nuoren hyvän arjen jatkuvuuden. Nuorta tuetaan itsenäisen elämän alkuunpääsystä sekä hänellä on mahdollisuus olla yhteydessä lastensuojeluprosessin aikaisiin aikuisiin.

#### **4.3.1 Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen sekä lastensuojelun asiakkuuden alkaminen**

Lastensuojelun tarpeen taustalla voivat olla monet erilaiset syyt lapsen ja perheen elämäntilanteessa. Lastensuojeluilmoituksen tekijänä voi olla kuka tahansa, mutta joillakin ammattikunnilla ja luottamustoimissa olevilla tahoilla laki velvoittaa sen tekemiseen. Ilmoituksen voi tehdä silloin, kun havaitsee tai saa muutoin tietää seikkoja, joiden perusteella lastensuojeluilmoituksen tekeminen on aiheellista. Ilmoituksen voi aina tehdä salassapitosäännösten estämättä. Lastensuojelutarpeen selvittämisen perusteena voivat olla monet syyt, jotka koskevat lapsen hoitoa ja huolenpitoa, kehitystä vaarantavia olosuhteita tai lapsen omaa käyttäytymistä. Ilmoituksen syynä voivat olla esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyönti, lapsen heitteillejättö, lapsen hoidon ja huolenpidon puute tai lapsen vanhempien päihdeongelmat. Lapsen itsetuhoinen käyttäytyminen tai lapsen kehitystä vaarantava olosuhde ovat syitä lastensuojeluilmoituksen tekemiselle. (Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireilletulo, 2007.)

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä ennen lapsen syntymää, jos on syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia heti syntymänsä jälkeen. Taustalla on ajatus, että ilmoitus herättää toimintavelvoitteen

sosiaalitoimeen. Ilmoitus tulee tehdä siis tilanteissa, joissa ilmoittajalla on varmaa tietoa ja selvät perustelut ilmoituksen aiheellisuuteen, pelkkä epäily ei riitä. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tehdään sosiaalipäivystykseen. Ennakkoon toimimalla pyritään turvaamaan odottavalle äidille ja lapsen perheelle sopivat tukimuodot jo raskausaikana. (Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasiain vireilletulo, 2007.)

Kun lastensuojeluilmoitus tai hakemus on vastaanotettu, tulee sosiaalityöntekijän välittömästi tehdä kiireellisen lastensuojelun arvio. Mikäli ilmoitus ei ole aiheeton, lastensuojelutarpeen selvitys on tehtävä. Seitsemän arkipäivän aikana sosiaalityöntekijän tulee tehdä päätös siitä, tehdäänkö lastensuojelutarpeen selvitys. Näin toimimalla tilanne tulee mahdollisimman nopeasti tutkituksi ja lapsi saa tarvittaessa tarvitsemaansa suojelua. Lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus voidaan tehdä myös lapsen tai lapsen vanhempien kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. (Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasiain vireilletulo, 2007.)

Lastensuojelun asiakkuus alkaa kun ryhdytään kiireellisiin toimiin tai sosiaalityöntekijä päättää tehdä lastensuojelutarpeen selvityksen. Asiakkuuden alkamisesta tehdään merkintä lasta koskeviin lastensuojelun asiakirjoihin. Lapsen huoltajalle ja lapselle tulee ilmoittaa lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta. Lapsen huoltajalle tai toiselle heistä voidaan jättää kertomatta asiakkuuden alkamisesta, jos se on lapsen edun mukaista. (Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasiain vireille tulo 2007.)

#### **4.3.2 Lastensuojelutarpeen selvitys ja tavoitteet**

Lapsen tilanteen kartoittaminen on tehtävä huolellisesti heti lapsen asiakkuuden alettua. Kun lastensuojelutarpeen selvitys tehdään huolellisesti, parantaa se lastensuojelun avohuollon työskentelyn vaikuttavuutta ja suunnitelmallisuutta. Lastensuojeluasiakkuuden alettua tehdään selvitys lapsen/nuoren elämäntilanteesta. Siinä selvitetään ja arvioidaan lapsen suojelun ja tuen tarve suhteessa vanhempi-

en kykyyn vastata niihin. Sosiaalityöntekijä tekee selvityksen tilanteen vaatimalla laajuudella. (Lastensuojelutarpeen selvitys, 2007.)

Selvityksen yhtenä tavoitteena on luottamuksellisen asiakassuhteen luominen. Se tehdään yhteistyössä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa sekä muiden lapsen läheisverkostoon kuuluvien ihmisten kanssa. Selvityksessä osallistetaan ja kuunnellaan asiakkaita, jotta he voivat arvioida lapsen ja omaa tilannetta. Tarvittaessa voidaan olla yhteyksissä lapsen tai nuoren läheisiin ihmisiin, eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin. Vanhempien vastusteluista huolimatta selvitys tulee tehdä. Selvitys pitää tehdä kolmen (3) kuukauden kuluessa siitä lähtien kun lastensuojeluasia tulee vireille. Selvityksestä muodostetaan yhteenveto, jonka avulla tehdään ratkaisu lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä tai jatkumisesta. Yhteenvedossa sosiaalityöntekijä antaa perusteluineen oman näkemyksensä lastensuojelun asiakkuuden kriteerien täyttymisestä. Jos asiakkuus päätetään, lapsi/nuori ja hänen perheensä tulee ohjata tarpeen vaatiessa muun palvelun tuen piiriin. (Lastensuojelutarpeen selvitys, 2007.)

Päätavoite selvityksen tekemisessä on tutkia lapsen suojelun ja tuen tarve. Näin voidaan arvioida lapsen tai nuoren ja hänen perheensä tarvetta lastensuojelun tukiin ja palveluihin. Lähtökohtana selvitykselle on lapsen tilanteesta tehty lastensuojeluilmoitus. Selvitys auttaa siihen osallistujia muodostamaan käsityksen huolen syntymisestä ja osallistujien suhtautumisesta siihen. Puhutaan interventioista perheen elämään, koska lapsi, vanhemmat ja läheiset miettivät tilanteen syitä ja mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja. Tavoitteena on arvioida riskien ja ongelmien merkitystä elämäntilanteessa ja tulevaisuudessa. Selvityksessä siis arvioidaan, miten tulevaisuudessa voidaan suojella ja tukea lasta ja nuorta. (Lastensuojelutarpeen selvitys, 2007.)

### **4.3.3 Avohuollon tukitoimet**

Lastensuojelun palveluja, jotka eivät sisällä huostaanottoa, kutsutaan lastensuojelun avohuolloksi. Laki korostaa avohuollon tukitoimien ensisijaisuutta huostaanot-

toon ja sijoitukseen nähden. Avohuollon palvelut pyritään muodostamaan perhekohtaisesti ja tavoitteena on antaa tukea perheille ja edistämään perheiden oloja niin, että lapsen olo perheessä olisi turvallisempi. (Pitkänen 2011, 10.) Avohuolto toteutetaan tukemalla lasta ja lapsen perhettä heidän omassa toimintaympäristössään, ohjaamalla, neuvomalla, lapsen ja perheen arjessa mukana olemisella, järjestämällä heille tukiperhe tai asunto ja tukemalla perhettä taloudellisesti (Mikkola 2004, 77). Avohuollon tukitoimien tulee olla riittäviä ja sopivia ottaen huomioon lapsen etu. Tukitoimien tavoitteena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä. Myönnetyt tukitoimet kirjataan asiakassuunnitelmaan. Tukitoimet perustuvat tiiviiseen yhteistyöhön lapsen, hänen perheensä ja sosiaalityöntekijän välillä. (Avohuolto 2007).

Avohuollon tukitoimena perheelle voidaan järjestää toimeentuloon ja asumiseen kohdistuvia tukitoimia tai muita lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Lastensuojelun asiakkaaksi otetulla lapsella ja perheellä on oikeus taloudelliseen tukeen ja asumiseen. (Avohuolto 2007.) Taloudellisen tuen myöntäminen edellyttää, että lastensuojelun tarvetta voidaan vähentää, kun lapselle myönnetään taloudellista tukea perheen ollessa maksukyvytön. Useimmiten taloudellinen avustus kohdistuu harrastusmenoihin ja perheille virkistys- ja lomatoimintaan. (Ahlroth & Kurganova 2007, 26.) Lastensuojelun asiakkailla kuten muillakin ihmisillä on oikeus toimeentulotukeen tai ehkäisevään toimeentulotukeen. Toimeentulotuella voidaan sekä tukea lastensuojelun asiakkaita että ennaltaehkäistä lastensuojelun tarvetta. (Avohuolto 2007.) Lastensuojelulaki on määrittänyt taloudellisen tuen sitoutumattomuuden toimeentulotukea määrittävään normistoon (Mikkola 2004, 77).

Lapsen huoltajan oikeudet lastaan koskeviin päätöksiin säilyvät avohuollon tukitoimena tehdyn sijoituksen aikana. Avohuollon tukitoimena lapselle voidaan järjestää tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa tai laitoshuoltoa. Lapsi voidaan sijoittaa yksin tai vanhemman/huoltajan kanssa. (L 13.4.2007/417.) Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus tulee päättää silloin, kun huoltaja tai 12-vuotias lapsi niin vaatii. Avohuollon tukitoimenpiteillä voidaan tukea perheen taloudellista selviytymistä ja tätä kautta parantaa lasten oloja perheessä. Asiakassuunnitelma, jossa arvioidaan tuen tarve ja tukitoimet laaditaan yhdessä sosiaalityöntekijän ja

perheen kanssa. (Pitkänen 2011, 10.) Lastensuojelurekisteriin kirjataan ne lapset, joilla on lastensuojelun suunnitelma. Sosiaalitoimi ylläpitää ja kerää tarvittavat tiedot rekisteriin. Rekisteri itsessään ei suojele lasta miltään vaan sen avulla voidaan seurata lastensuojelun asiakkuuksia ja tilastoja. (Beckett 2003, 31.) Seuraavaksi käsittelemme muita avohuollon tukitoimia.

Tukitoimet kuuluvat avohuollon suunnitelmalliseen työskentelyyn. Lastensuojelutyössä tulee olla kattava valikoima tukitoimia, joista voidaan lapsen ja perheen tilanne huomioiden räätälöidä heille sopiva kokonaisuus. Tukea tulee järjestää lapsen tarpeita vastaavasti ja ottaa huomioon jokaisen lapsi yksilönä. (Avohuolto 2007.) Kunnan tulee järjestää sosiaalihuoltolain ja toimeentulotukilain mukaiset etuudet ja palvelut siinä määrin, kun kunnissa on tarvetta. Laki velvoittaa kuntia järjestämään avohuollon tukitoimia, mutta laki ei velvoita kuntia järjestämään kaikkia lastensuojelulaissa mainittuja tukitoimia. Palvelut, joita kuntien tulee erityisesti järjestää, ovat päivähoito, kotipalvelu, toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki. (Avohuolto 2007.)

Lastensuojelulaki määrittää ne tukipalvelut, joita kuntien tulee järjestää. Avohuollon tukitoimina tulee järjestää tarvittaessa lapsen ja nuoren tukipalveluja, joita ovat: päivähoitopaikan järjestäminen lapsen erityistarpeet huomioiden, koulunkäynnin tuki koulun kanssa yhdessä, tukihenkilö lapselle/nuorelle, tukea lomaan ja lomatoimintaan, tukea nuoren työntekoon ja asumisjärjestelyihin, rikoksen selvittelyn mahdollisuus, perheneuvolan palvelut, lapsen lyhytaikainen sijoitus, terapia ja psykiatrista hoitoa ja päihde- ja huumehoitopalveluja. Näiden lisäksi kuntien tulee järjestää perheelle tukipalveluja, joita ovat: kotipalvelut ja perhetyöntekijöiden palvelut, taloudellinen tuki, tukea asumiseen, terveydenhuollon palveluja lasta odottaville, kriisi- ja sosiaalipalveluja, tukiperheitä ja perhetyötä. (Ahlroth & Kurganova 2007, 21–27.) Seuraavaksi käsittelemme lapsen sijaishuoltoa ja kiireellistä sijoitusta.

Lapsi voidaan sijoittaa laitokseen tai sijaisperheeseen lyhytaikaisesti avohuollon tukitoimena. Sijoitus on vapaaehtoinen ja edellyttää huoltajien ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumuksen. Sijoituksen tavoitteena on tukea kotihoitoa ja kasva-

tusta ja, että lapsi palaa kotiin sijoituksen jälkeen. (Ahlroth & Kurganova 2007, 23.) Sijoituksen aikana perheelle tarjotaan tukea ja kuntoutusta sekä ratkaisuja, jotta lapsen mahdollisimman nopea paluu kotiin mahdollistuisi. Perheen ja lapsen läheisten ihmisten kanssa toimitaan yhteistyössä sijoituksen aikana. Avohuollon sijoituksen tulisi tapahtua siten, että lapsi ja hänen vanhempansa, huoltajansa tai lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilö sijoitetaan yhdessä laitokseen tai perheeseen. Lapsi voidaan sijoittaa laitokseen tai perheeseen myös yksin, jos sen katsotaan olevan tarpeen lapsen tuen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon väliaikaisesti järjestämiseksi. Huostaanoton kriteerien täytyttyä, lasta ei voida sijoittaa avohuollon tukitoimena. (Avohuolto 2007.)

Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muusta syystä kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Kun kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai vanhemmat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä huolehtimaan lapsestaan, on lapsen edun mukaista tehdä kiireellinen sijoitus. Lapsi voi myös omalla käyttäytymisellään aiheuttaa kiireellisen sijoituksen tarpeen. Kiireellisen sijoituksen edellytyksiä ei ole, jos lapsen sijoitus voidaan järjestää avohuollon tukitoimien keinoin. Kiireellinen sijoitus on aina vakava puuttuminen ihmisten yksityiseen elämään ja siksi lastensuojelulaki säättää siitä tarkasti. (Kiireellinen sijoitus 2007.)

#### **4.3.4 Huostaanotto**

Suomi on noudattava Lapsen oikeuksien sopimusta ja sen kohtaa, jonka mukaan lasta ei saa erottaa vanhemmistaan vastoin heidän tahtoaan, paitsi jos lasta kohdellaan huonosti tai häntä laiminlyödään. Lastensuojelulaki asettaa kriteerit, joiden on täyttyvä ennen lapsen huostaanottoa. (Laaksonen 2004, 259.) Mikäli avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia tai ovat riittämättömät lapsen kehityksen turvaamiseksi, tulee lapsi ottaa huostaan. Huostaanoton kriteerit täytyvät myös tilanteissa, joissa kasvuolot tai lapsen oma käyttäytyminen vakavasti vaarantavat lapsen terveyttä ja kehitystä. Sijaishuollon ollessa lapsen edun mukaista, voidaan

huostaanotto toteuttaa. Ennen kuin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, on selvitetävä lapsen läheisten ihmisten mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muulla tavalla osallistua lapsen tukemiseen. (Huostaanotto 2.1.2012) Huostaanoton edellytykset tulee arvioida sekä lapsen että vanhempien näkökulmasta. Lapsen kannalta tulee varmistua, että huostaanotto turvaa parhaiten lapsen kehityksen. Sijaishuollossa ei voida tyytyä lapsen ”säilyttävään” hoitoon, vaan sen on oltava parempi vaihtoehto sen hetkiseen tilanteeseen nähden ja vastattava lapsen yksilölliseen hoidon ja huollon tarpeisiin. Vanhempien kannalta tulee varmistua siitä, että heidän tukemiseksi ja auttamiseksi on kaikki voitava tehty. (Huostaanotto 2007.)

Huostaanotto on viimesijaisin keino turvata lapsen kehitys ja kasvu. Näissä tilanteissa puututaan voimakkaasti lapsen perustuslaissa säädettyihin oikeuksiin ja toisaalta myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaan perheen itsemääräämisoikeuteen. Kuten lastensuojelutyössä yleensä, huostaanottotilanteissa lapsen, vanhempien ja huoltajien kanssa neuvotellaan asiasta ja pyritään heidän kanssaan hyvään yhteistyöhön. Huostaanoton valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Huostaanotto 2007.)

#### **4.3.5 Sijaishuolto**

Sijaishuollolla pyritään turvaamaan lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet huomioiden. Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83§ tarkoitetun väliaikais määräyksen päätöksellä sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Huostaanotettu lapsi voidaan sijoittaa poikkeustapauksissa myös lapsen tai nuoren omaan kotiin. (Sijaishuolto 2007.) Lapsen väliaikainen sijoituspaikka voi olla lapsen oma koti tilanteessa, jossa on valmisteilla lapsen kotiin paluu kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen tai tämä on muuten lapsen edun kannalta perusteltu (L 13.4.2007/417).

Sijaishuoltopaikaksi valitaan lapsen tarpeita parhaiten vastaava paikka. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsi sijoitetaan sijaishuoltopaikkaan, jossa on sillä hetkellä tilaa. Sijaishuollon eri muodot, joihin lapsi voidaan sijoittaa, ovat perhehoito, ammatillinen perhekoti, lastensuojelulaitos tai muu lapselle sopiva hoitopaikka. Perhehoito tarkoittaa huolenpidon järjestämistä sijaisperheessä. Perhehoitajia kutsutaan perhekodeissa sijaisvanhemmiksi. Ammatilliset perhekodit ovat laitoksen ja perhehoidon välimuoto. Lastensuojelulaki velvoittaa, että lapsen sijaishuolto on ensisijaisesti toteuduttava perhehoidossa. Näissä perhekodeissa sijoitettujen lasten kanssa asuu yleensä kaksi kasvatushenkilöä. Lastensuojelulaitoksissa järjestetään lapsen sijais- ja laitoshuoltoa. Lastensuojelulaitoksiin kuuluvat lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit. Muu lapselle sopiva hoitopaikka voi olla esimerkiksi sukulaissijoitus. Sijaishuolto päättyy huostaanoton päättymiseen. Kun huostaanoton ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, tulee se päättää sosiaalityöntekijän ja viranhaltijan päätöksestä. Huostaanotto päättyy viimeistään lapsen täytettyä 18 vuotta. (Sijaishuolto 2007.)

#### **4.3.6 Jälkihuolto**

Jälkihuollon keinoin pyritään helpottamaan lapsen tai nuoren kotiutumista sijaishuollosta tai nuoren itsenäistymistä. Jälkihuoltotarpeen perusteella voidaan käyttää mitä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Erityisesti sijaishuollon päättyessä ja lapsen kotiutustilanteissa, tulee lapsen tai nuoren vanhemmille tai kasvatuksesta vastaaville henkilöille järjestää tarpeen mukaista tukea. Tuki voi olla muun muassa avohuollon palveluja ja/tai taloudellista tukea. (Jälkihuolto 2007.)

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä lapsen tai nuoren ja hänen läheistensä kanssa rakentavat nuorelle sopivan ja parhaiten tukevan palvelukokonaisuuden ja tämä kirjataan jälkihuoltosuunnitelmaksi. Jälkihuollon palvelukokonaisuus rakennetaan aina lapsen tai nuoren yksilölliset tarpeet huomioiden ja yhdessä viranomaisten kanssa. Jälkihuolto on erittäin olennainen vaihe lapsen ja nuoren elämän ja lastensuojelun aikaisempien toimien onnistumisen kannalta. Kun

nuori täyttää 21 vuotta tai viisi vuotta on kulunut siitä, kun lapsi on sijoittamisen päätyttyä ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana, velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy. (Jälkihuolto 2007.)

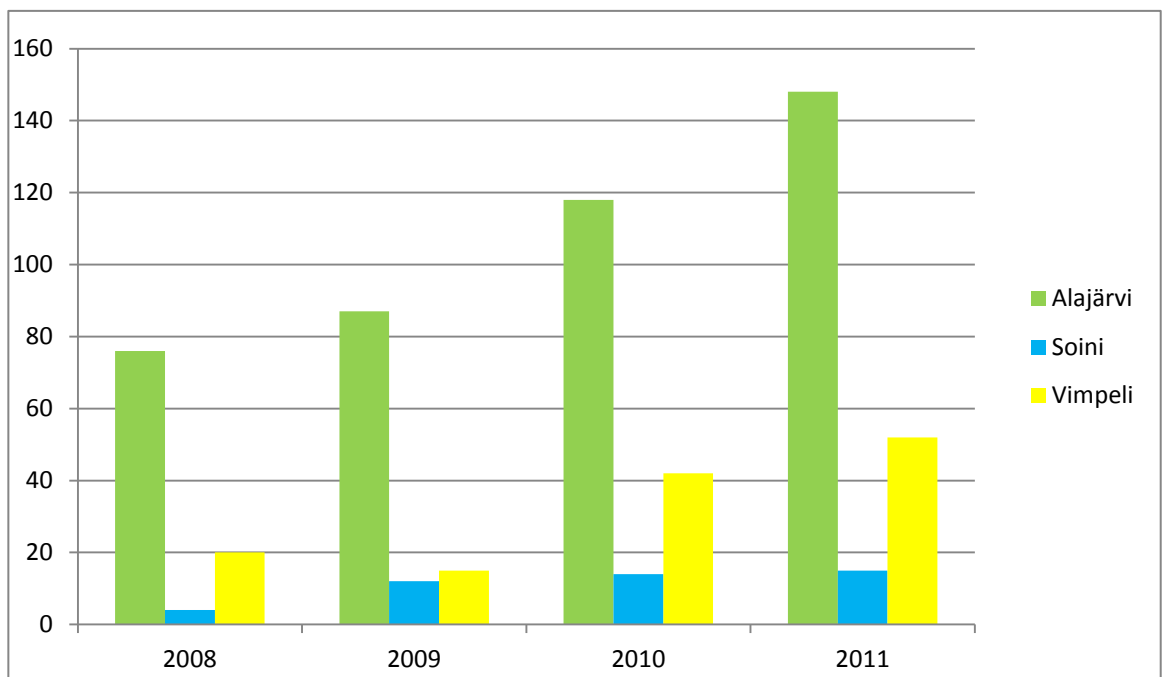
#### **4.4 Lastensuojelun tilastokatsaus**

Tässä luvussa tuomme esiin tilastoja ja lukumääriä koko Suomen ja tarkemmin Järvi-Pohjanmaan lastensuojeluilmoituksista ja avohuollon tukitoimenpiteiden piirissä olevista lapsista ja nuorista. Tilastojen tuominen esiin on tärkeää, koska se tuo näkyviin lastensuojelun käytäntöä ja lukumääriä tutkimuskohteessamme, Järvi-Pohjanmaalla. Tarkastelemme lukumääriä vuodesta 2008 vuoteen 2011. Tilastot havainnollistavat lastensuojelun tarpeen määrää Järvi-Pohjanmaalla.

Lastensuojeluilmoitusten kokonaismäärä on jatkanut kasvuaan. Vuonna 2010 lastensuojeluilmoituksia tehtiin 88 347, mikä on 11 % enemmän kuin vuonna 2009. Vuonna 2010 lastensuojeluilmoitukset koskivat 57 766 lasta, mikä on 4480 enemmän kuin edellisenä vuonna. Lastensuojeluilmoituksia tuli keskimäärin 1,5 lasta kohden. Etelä-Pohjanmaalla 0-17-vuotiaista lapsista tehtiin vuonna 2012 3147 lastensuojeluilmoitusta. Siitä 0-17-vuotiaiden osuus oli 2 182. 0-2-vuotiaiden ja 3-6-vuotiaiden osuudet olivat 3,4 % ja 3,8 % vastaavan ikäryhmän väestöön suhteutettuna. (Barnskydd 2010 20.10.2011, 35).

Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut viime vuosina Etelä-Pohjanmaan alueella. Vuonna 2008 Etelä-Pohjanmaalla tehtiin 2 232 lastensuojeluilmoitusta, kun vuonna 2009 tehtiin 685 ilmoitusta enemmän. (Lastensuojelu 2010 20.10.2011.) Opinnäytetyömme kohdistuessa Järvi-Pohjanmaan alueelle, tilastoja löytyy tarkemmin kyseiseltä alueelta. Etelä-Pohjanmaan alueen tilastoinneissa ja suuremmissa määrissä korostuu Seinäjoki asukasluvultaan suurena kaupunkina. Lastensuojelun palveluiden tarve kasvaa keskimäärin sen suhteen, kuinka kaupunkimaista asutusta tarkastellaan (Taskinen 2010, 34). Ilmoitusten määrät ovat Etelä-Pohjanmaan kokonaislukuihin verrattuna pieniä, mutta huomioitaessa Järvi-Pohjanmaahan kuuluvien kuntien väkiluvut voidaan lukumääriä tarkastella toisella

tavalla. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 1.) on havainnollistettu lastensuojeluilmoitusten määriä Järvi-Pohjanmaalla vuosina 2008-2011. Alajärvellä lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut vuodesta 2008 vuoteen 2011 saakka. Soinissa ja Vimpelissä lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut vuodesta 2008, mutta ilmoituksia on silti vielä melko vähän suhteessa Alajärven tilanteeseen. (Mäkinen 10.9.2012.) Yhdestä lapsesta on saatettu tehdä useampi ilmoitus, mutta taulukossa on huomioitu kaikki tehdyt lastensuojeluilmoitukset.



Kuvio 1. Lastensuojeluilmoitusten määrä Järvi-Pohjanmaalla vuosina 2008-2011 (Mäkinen 10.9.2012).

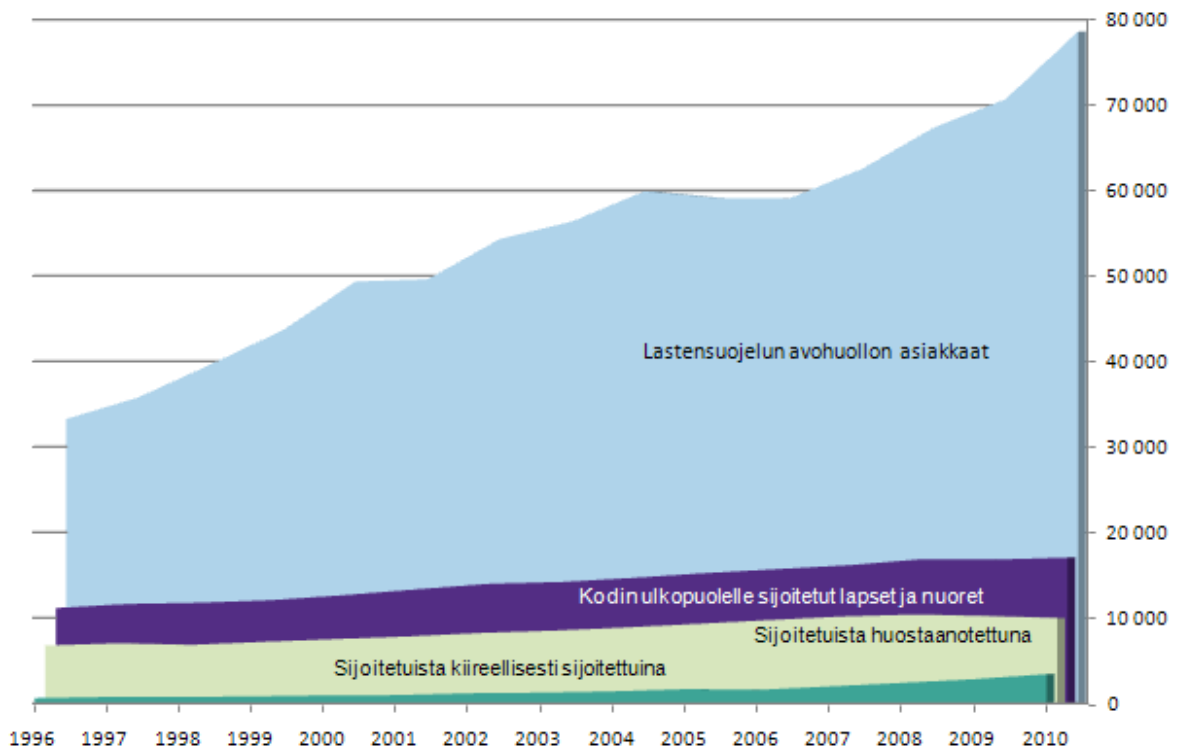
#### 4.4.1 Avohuollon asiakkuuksista

Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden lukumäärä on myös jatkanut kasvuaan. Vuonna 2010 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 78 588 lasta ja nuorta. Tämä lukumäärä on 11 % enemmän kuin vuonna 2009. (Barnskydd 2010 20.10.2011, 32.) Lastensuojelun avohuollon tilastoissa murrosikäisten asiakkaiden lukumäärät ovat suurimmat ja kasvavat. Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärien kasvua on havainnollistettu kuviossa 2 ja taulukossa 1.

Etelä-Pohjanmaalla avohuollon piirissä olleiden lasten ja nuorten määrä on jatkanut kasvuaan. Avohuollon asiakkaina vuonna 2008 oli 2 113 lasta ja nuorta. Vuonna 2009 avohuollon asiakkaana oli 2 442 lasta ja nuorta (0-22-vuotiaat), kun vuonna 2010 heitä oli jo 2 839. Järvi-Pohjanmaalla lastensuojelun avohuollon piirissä olevien lasten lukumäärät paikkakunnittain ovat: Alajärvi 174, Soini 9 ja Vimpeli 62 (Mäkinen 2012).

Taulukko 1. Avohuollon asiakasmäärien suhteuttaminen vastaaviin ikäryhmiin koko Suomen väestössä (Barnskydd 2010 20.10.2011, 34).

0-2-vuotiaat	4,1%
3-6-vuotiaat	5,7%
7-12-vuotiaat	6,5%
13-15-vuotiaat	8,0%
16-17-vuotiaat	8,7%



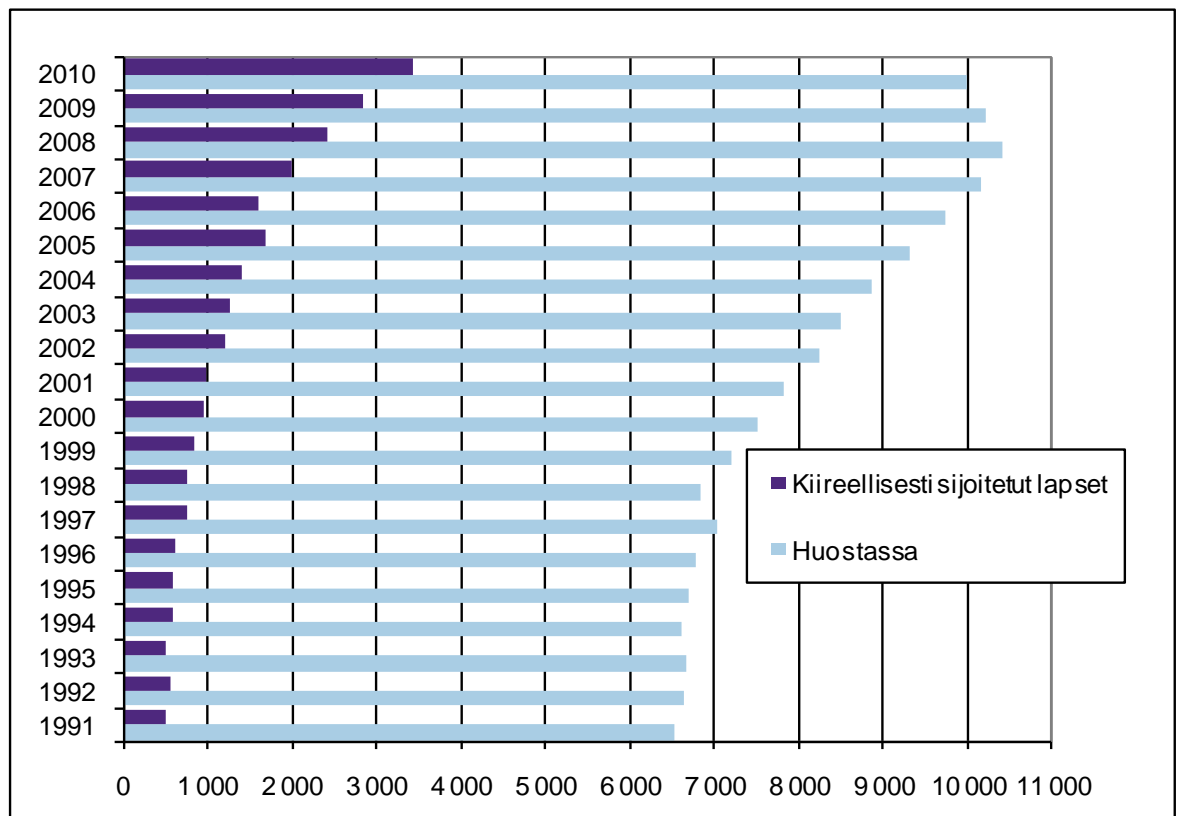
Kuvio 2. Lastensuojelun avohuollon asiakkaat ja kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret 1996–2010 koko Suomessa (Kuoppala & Säkkinen 2011).

Uusi vuoden 2008 lastensuojelulaki on yksi tekijä lastensuojelun avohuollon asiakasmäärien kasvun taustalla. Uudessa laissa avohuollon asiakkuuden alkaminen on määritelty selkeästi, mikä vaikuttaa asiakkuuksien tilastointiin. Madallettu ilmoittamiskynnys näkyy myös lastensuojelun tilastoissa sekä lastensuojelun pyrkimys antaa varhaista tukea perheille. Edellä esitettyä taulukkoa tulkittaessa, lastensuojelun tarve on edelleen suuri. (Barnskydd 2010 20.10.2011, 32.)

#### 4.4.2 Kiireellisesti sijoitetut ja huostaanotot

Vuonna 2010 huostassa olevia lapsia oli 10 003 lasta. Kiireellisesti sijoitettiin kaiken kaikkiaan 3 432 lasta. Edellisvuoteen verrattuna huostassa olleiden lasten määrä väheni reilu 2 %, mutta kiireellisesti sijoitettujen määrä kasvoi 21 %. Kodin

ulkopuolelle oli sijoitettuna 17 064 lasta ja nuorta vuonna 2010. Sijoitettujen lasten ja nuorten määrä kasvoi yli prosentin vuoteen 2009 verrattuna. Vuonna 2010 lastensuojelun sosiaalityön asiakkaiden ja avohuollon tukitoimia tarvitsevien määrä oli 78 588. Kokonaismäärä kasvoi 11 % vuoteen 2009 verrattuna. (Barnskydd 2010 20.10.2011, 25,32.) Vuonna 2010 ensimmäistä kertaa huostaanotettuja tai kiireellisesti sijoitettuja 0-17-vuotiaita lapsia oli 2 830, joista 86 % oli kiireellisesti sijoitettavia. Vuoteen 2009 verrattuna, tämä lukumäärä kasvoi 12 %. (Barnskydd 2010 20.10.2011, 29.) Kuviossa 3 on havainnollistettu kiireellisesti sijoitettujen ja huostassa olleiden lasten lukumäärien muutoksia vuodesta 1991 vuoteen 2010.



Kuvio 3. Kiireellisesti sijoitetut ja huostaan otetut lapset 1991–2010 Suomessa (Kuoppala & Säkkinen 2011).

Sijoitetulla lapsella voi olla monia erilaisia sijoitusjaksoja vuoden aikana. Lastensuojelun tilastoissa tiedot perustuvat kunkin lapsen kohdalla lapsen viimeisimmän sijoitustiedon mukaan. Sijoitetuista lapsista ja nuorista 33 % oli perhehoidossa, 17

% ammatillisessa perhekotihoidossa, 38 % laitoshuollossa ja 12 % muulla tavoin järjestetyssä huollossa. Lasten ja nuorten osuus laitoshuollossa vuonna 2012 kasvoi 2,4 prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna. (Barnskydd 2010 20.10.2011, 31.)

## 5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Aloitimme opinnäytetyöprosessimme tutkimusosuuden tutustumalla kirjallisuuteen ja rajaamalla aiheemme riittävän tarkasti. Kirjallisuuden ja aiheen perusteella laadimme haastattelurungon, jonka perusteella saimme vastaukset toiseen tutkimusongelmistamme. Kysymykset tuli miettiä huolella, koska vastausten myötä pitkälti määräytyi mitä opinnäytetyömme teoriaosaan tulee ja ennen kaikkea se, mitä laitimamme lastensuojeluopas tulee pitämään sisällään.

Tutkimuskysymyksiämme opinnäytetyössämme ovat:

- Mitä Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökunta tietää lastensuojelusta?
- Mitä päiväkotien henkilökunnan pitäisi tietää lastensuojelusta?

### 5.1 Kohderyhmänä Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökunnat

Alun perin suunnitelmissamme oli haastatella jokaisen päiväkodin jokaista työntekijää, mutta päätimme rajata tätä ryhmää. Koska haastattelun tarkoituksena oli selvittää päiväkotien henkilökuntien tietoisuuden tasoa lastensuojelusta, aloimme pohtia työntekijöiden yksityisyyden suojaa. Koko tutkimuksen ajan tulee huolehtia, että tutkittavien anonymiteetti säilyy aina tutkimustuloksiin saakka. Suorat tunnistetiedot tulee hävittää niin, ettei tutkittavia ole mahdollista selvittää vuosienkaan jälkeen. (Hannila & Kyngäs 2008, 11-12.) Päätimme haastatella ainoastaan päiväkotien johtajia, jotta ketään työntekijöistä ei syytettäisi tietämättömyydestä lastensuojelun suhteen. Tällä tavoin haastatteluiden kohderyhmäksi muodostui Järvi-Pohjanmaan neljän päiväkodin johtajat. Näiden neljän johtajan lisäksi päätimme haastatella myös Järvi-Pohjanmaan varhaiskasvatusjohtajaa, jotta saisimme yleisemmän kuvan koko alueen päiväkotien lastensuojelu-tietämyksestä. Haastatte- luissa päiväkotien johtajat antoivat oman mielipiteensä ja ajatuksensa päiväkotien

henkilökuntien lastensuojelutietoisuudesta. Emme haastatelleet työntekijöitä vaan johtajia, jotta työntekijöiden tunnistamattomuus ja yksityisyys säilyisivät. Kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä käytettäessä on tärkeää, ettei tutkimusjoukkoa valita satunnaisotoksena. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 20120, 164.) Sen sijaan tutkimusjoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja harkiten päätyen parhaaseen mahdolliseen tutkimuksen kannalta, kuten me edellä teimme.

Koska opinnäytetyömme käsittelee jossain määrin myös sosiaalitoimen ja päiväkodin yhteistyötä, päätimme haastatella Järvi-Pohjanmaan sosiaalityönjohtajaa. Tätä kautta saimme myös sosiaalitoimen näkökulman aiheeseemme sekä tärkeää tietoa yhteistyöstä ja sen puutteista päiväkotien ja sosiaalitoimen kesken sosiaalityön näkökulmasta. Nykyaikaisessa laadullisessa tutkimuksessa kerätään samasta asiasta tai teemasta usein monia eri versioita. Tätä kautta tutkija pyrkii tarkkailemaan tapausta yleisemmällä tasolla. Tämä useamman näkökulman mukaan ottaminen taas lisää tutkimuksen yleistettävyyttä, joka on yksi hyvän tutkimuksen tunnusmerkeistä. (Alasuutari 2007, 48–51.) Koska haastateltavanamme toimii päiväkodin johtajien lisäksi myös sosiaalityön johtajan ja päivähoidon johtaja, on tuloksemme paremmin yleistettävissä.

## 5.2 Tutkimusaineiston keruu

Valitsimme tutkimuksen lähestymistavaksi kvalitatiivisen eli laadullisen, koska halusimme saada monipuolisia vastauksia. Laadullisen tutkimuksen valintaan vaikutti olennaisesti se, että olemme kiinnostuneita asioista, joita ei voi mitata määrällisesti. Kvalitatiivisen lähestymistavan tunnuspiirteitä ovat todellisen elämän kuvaaminen ja kohteen tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 160–161.) Etsimme ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme vastauksia haastatteluiden avulla. Koska haastateltavia oli ainoastaan kuusi, päätimme tehdä jokaiselle heistä yksilöhaastattelun. Tutkimusmenetelmänä yksilöhaastattelu on myös varma tapa saada jokainen haastateltava vastaamaan haastatteluun.

Laadimme haastatteluita varten haastattelurungon, joka sisälsi 7 avointa kysymystä koskien henkilökunnan tietoisuutta lastensuojelusta sekä muuta päiväkodissa tapahtuvaa lastensuojelutyötä (Liite 2). Haastattelurungon teemat olivat seuraavat: päiväkodin henkilökunnan tietämyksen taso lastensuojelusta, tehdyt lastensuojeluilmoitukset päiväkodeissa, lastensuojeluilmoituksen teko, lastensuojeluprosessin tunteminen, lastensuojeluilmoituksen teon aiheellisuus, lastensuojelutiedon lisäämisen tarve ja lastensuojeluopas.

Päädyimme käyttämään teemahaastattelua, sillä halusimme saada laajoja vastauksia eikä pelkästään kyllä tai ei -vastauksia. Oppaamme ja opinnäytetyömme kannalta oli tärkeää saada johtajilta talteen kaikki lastensuojelua koskeva tieto, joka heidän ja henkilökuntien työhön vaikuttaa. Laadullista tutkimuksen lähestymistapaa käytettäessä lähtökohtana on se, että tutkija itse ei määrää mikä on tärkeää, vaan sen tekee haastateltava itse. Haastattelu kohdistuu ennalta valittuihin teemoihin, mutta siinä ei ole tarkasti määrätty kysymysten muotoa tai niiden esittämisjärjestystä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 164; Metsämuuronen 2003, 189.) Näin saimme selville mitä asioita ja tietoja kukakin päiväkodin johtaja piti tärkeänä ja mihin juuri tässä päiväkodissa tarvittiin lisää tietoa. Tämä oli tärkeää oppaamme kannalta, koska opas on päiväkodin henkilökuntaa varten ja sisältö rakennettu heidän tiedontarpeistaan käsin.

### 5.3 Tutkimusprosessin kulku syksystä 2011 - talveen 2012

Kun olimme päättäneet opinnäytetyömme aiheen ja hyväksyttäneet sen opettajalla, otimme yhteyttä Järvi-Pohjanmaan alueen sosiaalityönjohtajaan. Hän innostui aiheestamme ja neuvoi ottamaan edelleen yhteyttä varhaiskasvatusjohtajaan, Kirsi Pesoseen. Tiedustelimme häneltä päiväkotien kiinnostusta osallistua opinnäytetyöprosessiimme esittelemällä aiheen ja kertomalla mahdollisista haastatteluista. Hän koki lastensuojeluoppaamme erittäin tärkeäksi ja hyödylliseksi päiväkotien kannalta. Hän pyysi meitä ottamaan yhteyttä jokaiseen alueen päiväkotiin ja tiedustelemaan vielä erikseen jokaisen johtajan halukkuutta osallistua. Kiireisten johtajien vastaaminen sähköpostiin vei oman aikansa, mutta jokainen heistä suostui ilomielin osallistumaan haastatteluun. Lähetimme sähköpostitse Pesoselle tiedustelun tutkimusluvasta, mutta hän totesi, että suullinen lupa riittää, koska jokainen päiväkodin johtaja oli suostunut haastatteluun.

Halusimme tietoa haastattelulomakkeen toimivuudesta ja riittävästä asiasisällöstä, joten luetutimme sitä kahteen kertaan opinnäytetyöseminaarimme opiskelijoilla. Lisäsimme haastattelurunkoon muutamia tärkeitä pikkusanoja, jotta muistaisimme kysyä kaikki tärkeät asiat haastateltavilta. Lähetimme haastattelurungon päiväkotien johtajille noin viikon ennen haastattelua, jotta he ehtivät tutustua lomakkeeseen kunnolla ja keskustella henkilökunnan kanssa heidän lastensuojelutietämyksestään.

Haastattelumme kestivät noin 30–45 minuuttia kerrallaan. Haastattelut tapahtuivat pääosin päiväkotien tiloissa. Laadullisen tutkimuksen tunnuspiirteisiin kuuluukin, että haastattelut toteutetaan luonnollisissa ja todellisissa ympäristöissä, kuten tässä tapauksessa jokaisen omassa päiväkodissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 164.) Haastattelun aikana vuorottelimme niin, että toinen meistä kyseli ja toinen kirjasi vastauksia ylös. Näin haastattelusta tuli jouheva ja molemmat pystyivät kysymään asioita, mitä sillä hetkellä aiheesta mieleen tuli. Vuorotellen kirjurina toimiminen oli hyvä idea, sillä näin kumpikin meistä pysyi aktiivisena koko haastat-

telun ajan. Tutkimusaineiston keruu tapahtui pääosin toukokuun 2012 aikana. Haastatteluiden päätyttyä kokosimme molempien kirjoittamista vastauksista yhteinäiset muistiinpanot. Muistiinpanoja tuli yhteensä 15 sivua. Haastattelua emme nauhoittaneet, koska se ei ollut tarpeellista. Meillä oli selvä työnjako haastatteluisa ja molemmat kirjoitimme tärkeät asiat ylös. Tämä toimintatapa onnistui hyvin ja saimme haastatteluiden aikana kirjattua oleelliset asiat ylös.

#### **5.4 Tutkimusaineiston analysointi**

Koko tutkimuksen ydinkohtana toimivat aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko. Analyysivaiheessa käy ilmi tutkimuskysymyksiin saadut vastaukset. On myös mahdollista, että tässä vaiheessa tutkija joutuu miettimään asettamiaan tutkimuskysymyksiä uudelleen. On tärkeää kuitenkin huomioida, että ei noudata liian orjallisesti asetettuja tutkimuskysymyksiä, vaan osaa ottaa vastaan myös niiden ulkopuolelta tulevaa tietoa. Tällöin voi havaita jotain sellaista merkittävää tietoa, jota ei ole itse osannut odottaa tutkimuskysymyksiä asetellessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 221; Alasuutari 2007, 273–274.)

Haastatteluiden aikana kirjoitimme molemmat haastatteluiden vastaukset ylös, jolloin molemmille muodostuivat omat muistiinpanot jokaisesta haastattelusta. Emme nauhoittaneet ja litteroineet haastatteluja, koska emme kokeneet sitä tarpeelliseksi. Koimme vastausten kirjoittamisen muistiinpanoiksi paremmaksi tavaksi tutkimustyössämme. Molemmat kirjoittivat omat muistiinpanonsa puhtaaksi yhdistämällä päiväkotien johtajien vastaukset. Yhdistimme päiväkotien johtajien vastaukset, mutta halusimme pitää niistä erillään varhaiskasvatusjohtajan ja sosiaalityötoimen johtajan vastaukset. Tämä auttoi meitä huomaamaan eri toimijoiden näkemykset lastensuojelun tietämyksestä. Tämän jälkeen yhdistimme molempien muistiinpanot pitäen edelleen erillään päiväkotien johtajien, sosiaalityönjohtajan ja varhaiskasvatusjohtajan vastaukset. Lopulta meillä oli koottuna yhdet muistiinpanot, joita oli helppo lähteä analysoimaan. Jotta vastauksia olisi helppo alkaa tulkita ja

jakaa tiettyjen teemojen alle, täytyy niiden ensin olla selkeästi luettavissa (Coffey & Atkinson 1996, 46).

Käytimme haastatteluvastausten analysointimenetelmänä teemoittelua. Teemoittelun ensimmäinen vaihe on järjestää kerätty aineisto merkityksellisiin ryhmiin. Teemoittelun avulla voidaan poimia saaduista aineistosta yhtäläisyyksiä ja samankaltaisuuksia. (Coffey & Atkinson 1996, 35–36.) Keräsimme haastatteluiden vastauksista yhtäläisyyksiä ja tutkimme mahdollisia eroavaisuuksia. Haastatteluaineistot luimme useaan kertaan läpi alleviivaten tärkeimpiä ja tutkimuksen kannalta olennaisimpia asioita vastauksista. Yhtäläisyyksiä ja ristiriitoja pohdimme tarkemmin tutkimustulokset otsakkeen alla.

Jaoimme vastaukset seitsemään eri teeman alle. Teemoina olivat haastattelukysymykset, joita käytimme teemahaastatteluissa. Nämä teemat vastaavat tutkijan mielenkiintoa ja tutkimuksen käsitteitä ja tarkoitusta (Coffey & Atkinson 1996, 36). Teemoihin jakamiseen vaikuttavat vahvasti tutkimuskysymykset, sillä ne ovat koko tutkimuksen punainen lanka.

Tutkimuksen analysoinnissa käytetyt teemat:

- 1) Päiväkodin henkilökunnan tietämyksen taso lastensuojelusta
- 2) Tehdyt lastensuojeluilmoitukset päiväkodeissa
- 3) Lastensuojeluilmoituksen teko
- 4) Lastensuojeluprosessin tunteminen
- 5) Lastensuojeluilmoituksen teon aiheellisuus
- 6) Lastensuojelutiedon lisäämisen tarve
- 7) Lastensuojeluopas

Teemoihin jakaminen haastattelukysymysten mukaan oli luontevaa, koska haastattelukysymyksiä oli sopiva määrä ja ne vastasivat tutkimuksen tavoitteita. Tee-

moihin jakaminen oli helppoa myös siksi, että haastattelukysymykset oli muotoiltu ja rajattu riittävän asiakohtaisesti. Tarkoituksenamme oli saada haastatteluaineistosta ne tiedon tarpeet, mitä oppaan tulisi sisältää. Haastatteluaineiston ja teemoittelun avulla saimme hyvin vastaukset tutkimuskysymyksiimme, koska teemoittelun jälkeen vastauksia oli helpompi tutkia. Tutkimustulokset esittelemme näiden teemojen kautta.

### **5.5 Tutkimuksen pätevyys, luotettavuus ja eettisyys**

Tutkimusta tehtäessä pyritään välttämään virheiden ja sattumien syntymistä. Tästä huolimatta tulosten pätevyys ja luotettavuus vaihtelevat. Näitä kahta asiaa voidaan mitata monin erilaisin mittarein ja saada näin selville tutkimuksen laatu ja todennukaisuus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 231–233.) Näitä asioita tutkittaessa tulee olla hyvin tarkka ja ottaa huomioon kaikki pienimmätkin muutokset esimerkiksi haastattelutilanteissa. Pätevyydellä ja luotettavuudella on olemassa omat tunnuspiirteensä, joista kerromme ja tutkimme seuraavassa oman tutkimuksemme kannalta.

Tutkimuksen pätevyys eli validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Menetelmät eivät aina välttämättä vastaa tutkijan kuvitelmia siitä, mitä hän on aikonut tutkia. Koska tutkittavia henkilöitä on useita, voidaan haastattelukysymyksetkin ymmärtää yhtä monella eri tavalla. Jotta tutkimus olisi riittävän pätevä, tulisi sekä tutkijan että jokaisen tutkittavan ymmärtää kysymykset samalla tavalla ja vastata tätä kautta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 231.)

Tutkimuksen luotettavuudesta käytetään sanaa reliaabelius. Mikäli tutkimus on reliaabeli, se sulkee pois kaikki sattumanvaraiset tulokset. Tällä tavoin luotettava tutkimus on mahdollista siirtää paikasta toiseen ja tuloksen tulisi olla joka kerta sama. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 231.) Tutkimuksen voidaan todeta olevan reliaabeli, kun vastaukset ovat eri mittauskerroilla lähes samanlaisia, huolimatta tutkijan tai tutkittavien vaihtumisesta (Metsämuuronen 2003, 86).

Haastattelurungon avulla meillä oli mahdollisuus saada vastauksia asettamiimme tutkimuskysymyksiin ja tämä vastasi hyvin tutkimuksemme tarkoitusta. Haastattelukysymykset pyrimme muodostamaan selkeiksi ja tutkimustamme tarkasti vastaaviksi. Olimme rajanneet haastattelukysymykset tarkasti niin, että yksi kysymys käsitteli yhtä asiaa ja näin pyrimme välttämään vastausten päällekkäisyyksiä. Haastattelutilanteissa kysymysten tarkentaminen oli mahdollista, mikäli haastateltava koki sen tarpeelliseksi. Vaikka käytössämme oli jokaisen haastattelun ajan sama haastattelurunko, saatoimme esittää vastaukset painottaen eri haastatteluisa eri asioita. Tämä taas saattaa vaikuttaa siihen, että johtajat ovat pohtineet joi-tain kysymyksiä tarkemmin kuin toisia ja näin olemme saaneet osaan kysymyksistä syvemmät vastaukset. Haastattelurungon käytettävyys muualla muiden tutkijoi-den toimesta saattaa muuttaa vastauksia jossain määrin, koska jokainen tutkija esittää kysymykset omalla tavallaan painottaen eri kohtia.

Lähetimme haastattelurungon ennen haastattelua sähköpostitse haastateltaville, jotta he saivat tutustua siihen etukäteen ja keskustella aiheesta henkilökunnan kanssa. Osalla haastateltavista oli enemmän aikaa tutustua runkoon. Tämä johtui siitä, että haastattelut toteutettiin eri päivinä, jolloin lähetimme haastattelurungotkin hyvin eri aikaan heille. Tämä saattaa aiheuttaa vastauksissa vaihtelevuutta, mikäli osa johtajista ehti keskustella henkilökunnan kanssa kauemmin lastensuojelutietämyksestä. Näin ollen osalla johtajista saattoi olla tarkempi käsitys päiväkodin työntekijöiden lastensuojelutietämyksestä, kun taas osa johtajista joutui mahdollisesti vain arvioimaan tietämystä. Tämä saattaa näkyä myös vastausten laajuudessa.

Työmme luotettavuutta lisää tarkoin valitut lähteet. Lähes kaikki käytetyistä lähteistä on 2000-luvulta. Tämä varmistaa sen, ettei tieto ole vanhentunutta. Valitsimme kriittisesti käyttämämme internet-lähteet niin, ettemme käyttäneet lähteitä, joissa ei ollut selkeää tekijää tai sivuston tieto vaikutti muuten epäluotettavalta. Pyrimme muodostamaan opinnäytetyömme teoriapohjan käyttämällä mahdollisimman monipuolisia lähteitä.

Saimme opinnäytetyöhömmme mukaan jokaisen Järvi-Pohjanmaan päiväkodin johtajan, mikä lisää opinnäytetyömme tiedon luotettavuutta. Tämä lisää tutkimustulosten yleistettävyyttä Järvi-Pohjanmaan alueella. Teemahaastatteluihin osallistui neljä päiväkodinjohtajaa ja sosiaalityönjohtaja, jolloin päiväkodin näkökulma oli vahvempi tuloksissa. Tämä ei vaikuta tutkimustuloksiin, sillä tarkoituksenamme ei ollut vertailla näitä kahta vaan kohdentaa koko tutkimus päiväkodin puolelle.

Eettisyys tarkoittaa tutkittavien kannalta sitä, että heille kerrotaan riittävästi tutkimuksesta, he saavat vapaaehtoisesti osallistua ja heiltä pyydetään suostumus osallistumiseen. Heiltä saatuja tietoja tulee käyttää luottamuksellisesti ja niitä tulee säilyttää asianmukaisesti niin, että ne eivät joudu ulkopuolisten käsiin. Aineisto tulee hävittää tutkimuksen päätyttyä. Tärkeä tekijä tutkimuksen eettisyydessä on yleinen avoimuus tutkittavia kohtaan. Lisäksi tutkittavien anonymiteetti tulee säilyttää koko tutkimuksen ajan ja sen päätyttyä. (Eettisyys [Viitattu 31.10.2012].) Tutkimusjulkaisuissa tunnistettavuuden lähtökohtana on suojella tutkimukseen osallistuneita negatiivisilta seurauksilta, joita voisi aiheutua tunnistamisen seurauksena (Kuula 2011, 201). Tutkijan ei tule plagioida muiden tutkijoiden tekstejä tai tutkimuksia. Plagiointi tarkoittaa tekstien kopiointia ilman, että merkitsee asianmukaista lähdeä. Tutkijan ei tule itse plagioida omaa tutkimustaan muodostamalla uutta väärää tietoa muuttamalla oman tutkimuksen osia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 122.)

Tutkimuksen aloittamiseksi lähetimme päiväkodin johtajille sähköpostitse tietoa opinnäytetyöstä ja heidän merkityksestään siinä. Kysyimme heiltä sähköpostin yhteydessä halukkuutta osallistua haastatteluihin. Annoimme heille myös mahdollisuuden kieltäytyä osallistumasta. Haastattelun aluksi kerroimme opinnäytetyöstämme ja sen tarkoituksesta. Heillä oli mahdollisuus kysyä työstämme ennen haastattelun alkua. Säilytimme saadut aineistot omassa kansiossaan ulkopuolisten ulottumattomissa. Korostimme haastateltaville, että haastatteluaineistot tulevat ainoastaan meidän käyttöömme ja opinnäytetyöstä ei käy ilmi heidän henkilöllisyytensä. Tutkimusaineistot hävitimme niiden analysoinnin jälkeen. Tutkittavien tunnistamattomuutta ei voida täysin poistaa, koska Järvi-Pohjanmaalla on ainoastaan yksi varhaiskasvatusjohtaja sekä yksi sosiaalityön johtaja. Kun halutaan varmistua

siitä, että osittainen tunnistaminen ei koskisi arkaluontoisia tietoja, tulee harkita näiden tietojen muuttamista tai poistamista (Kuula 2011, 217).

Opinnäytetyön yksi eettisesti tärkeistä näkökulmista on plagioimattomuus. Tämä oli myös meidän opinnäytetyössämme ehdoton sääntö. Olemme merkinneet kaikki käyttämämme lähteet annettujen ohjeiden mukaisesti. Olemme myös vältäneet suoria lainauksia lukuun ottamatta lakitekstejä. Opinnäytetyöprosessissamme olemme luoneet uutta tutkimusmateriaalia muiden rinnalle.

## 6 TUTKIMUSTULOKSET

Seuraavissa alaluvuissa erittelemme teemahaastatteluiden tuloksia. Tuomme esiin erikseen päiväkotien johtajien, varhaiskasvatusjohtajan ja sosiaalitoimen johtajan näkemykset. Käsittelemme tutkimuksen tulokset seitsemän haastattelukysymyksen teeman mukaan. Etenemme seuraavassa järjestyksessä: päiväkodin henkilökunnan tietämyksen taso lastensuojelusta, tehdyt lastensuojeluilmoitukset päiväkodeissa, lastensuojeluilmoituksen teko, lastensuojeluprosessin tunteminen, lastensuojeluilmoituksen teon aiheellisuus, lastensuojelutiedon lisäämisen tarve ja lastensuojeluopas.

### 6.1 Päiväkotien johtajien näkemykset tiedontarpeista ja osaamisesta

Yleisesti päiväkotien johtajat arvioivat, että henkilökunnan tietämyksen taso on kohtalaista. Jokaisella päiväkodin henkilökunnalla oli tietoa lastensuojelusta jonkin verran, mutta tieto ei ollut riittävää, joten johtajat kokivat tietämyksen lisäämisen tarpeelliseksi. Haastatteluiden aikana mielenkiintoiseksi asiaksi nousi se, että johtajat kokivat työntekijöiden tietävän melko hyvin lastensuojelusta, mutta kaipasivat kuitenkin paljon lisätietoa. Tämä saattoi olla johtajilta eräänlaista kohteliaisuutta antaa kuva, että heillä on luottamus henkilökunnan taitoon ja tietoon, vaikka tosiasiassa saattoivat kokea henkilökunnan tiedontason puutteelliseksi. Lastensuojelun asioita on käsitelty jonkin verran Huolen puheeksi otto (HuPu) – koulutuksessa, lastensuojelun työryhmässä ja Vekara-työryhmässä. HuPu-koulutusta on järjestetty Tsemppi-illassa, jossa on ollut paikalla Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökuntaa. Tsemppi-illat ovat vapaaehtoisia Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökuntien keskustelu- ja koulutustilaisuuksia. Lastensuojelun työryhmä on moniammatillinen työryhmä, johon kuuluvat sosiaalityöntekijä, perheneuvolan sosiaalityöntekijä, perhetyön vastaava työntekijä, päivähoiton ohjaaja sekä työntekijä lastenneuvolasta. Työryhmä kokoontuu 2-3 kuukauden välein, keskustellen sen hetkisestä lastensuojelun asioista. Vekara-työryhmä toimii samalla periaatteella neljä kertaa vuodessa. Vekara-työryhmään kuuluvat kiertävä erikoislastentarhan-

opettaja (kelto), sosiaalitoimen työntekijä, päiväkodin työntekijä, lastenlääkäri sekä neuvolan työntekijä. Järvi-Pohjanmaan alueella toimi yllättävän monenlaisia ryhmiä, joissa keskusteltiin lastensuojelusta. Ryhmien koostumus ja toiminta kuulostivat kuitenkin melko sekavilta eikä niiden toimivuudesta ollut näkyvää jälkeä.

Lastensuojeluilmoituksia ei ole tehty päiväkodeista viime vuosina. Tiedustelimme mahdollisia syitä tähän ja johtajien mukaan työntekijät ovat valveutuneita tunnistamaan mahdollisia lastensuojelullisia tilanteita. Johtajien mielestä nykyajan lapset eivät voi hyvin. Tilanteita, jolloin henkilökunnan huoli on herännyt, on jonkin verran ollut, mutta ne eivät ole edenneet lastensuojelullisiin toimiin. Ristiriitaa tässä aiheutti se, että johtajien mukaan päiväkotien henkilökunnat tunnistavat hyvin ongelmia, mutta tästä huolimatta lastensuojeluilmoituksia ei kuitenkaan tehdä. Pohdimme tätä, sillä jos heidän mukaansa lapset eivät voi hyvin, kuinka lastensuojeluilmoitusten määrät voivat olla pieniä. Asiat ovat niin pieniä, että niistä ei ole tarvetta edetä lastensuojeluilmoitukseen asti tai sitten henkilökunnat eivät uskalla tehdä ilmoituksia vaikka se olisi aiheellista. Huolet, jotka eivät etene lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, voi olla esimerkiksi hetkellinen muutos perhetilanteessa, jolloin on kuitenkin tiedossa arjen normalisoituminen muutoksen jälkeen. Yksi työmme ja oppaamme tarkoitus on madaltaa tätä kynnystä tehdä lastensuojeluilmoituksia, mikäli tilanne niin vaatii. Haluamme poistaa negatiivista käsitystä lastensuojelun toimintatavoista. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset saattavat paeta ilmoittamisen vastuuta siinä pelossa, että ilmoituksen teko johtaa huostaanottoon tai aiheuttaa itselle vaikeuksia (Puonti 2004, 335).

Päiväkotien henkilökunnat tietävät johtajien mukaan melko hyvin, että he ovat oikeutettuja ja velvollisia lastensuojeluilmoituksen tekoon. Tämä on määritelty lastensuojelulaissa (L 417/2007). Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen on oma lomake Järvi-Pohjanmaan internet-sivuilla, mutta sen saatavuus ja käyttö eivät olleet henkilökunnille tuttua. Tähän mennessä lastensuojeluasioita on hoidettu puhelimitse sosiaalitoimeen. Tässä vaiheessa haastatteluja oli erittäin mielenkiintoista huomata, että lastensuojeluilmoituslomakkeesta oli hyvin vähän tietoa päiväkodeissa. Osassa päiväkodeista ei oltu tietoisia lomakkeesta ja niissä, joissa oltiin, sitä ei juurikaan käytetty. Ihmettelimme, miksi varhaiskasvatusjohtaja tai sosiaali-

työn johtaja eivät olleet käyneet lomaketta koskaan läpi päiväkotien johtajien ja työntekijöiden kanssa. Päätimme käydä lastensuojeluilmoituslomakkeen läpi lastensuojeluoppaan esittelyillassa ja laittaa lomakkeen liitteeksi oppaaseen, josta se on helposti monistettavissa tilanteen vaatiessa. Oppaan liitteenä se myös pysyy tallessa ja on aina saatavilla. Lastensuojeluilmoituksen teko päiväkodissa on edennyt päiväkodin johtajan kautta sosiaalitoimen johtajalle. Työntekijät saavat tehdä myös itse lastensuojeluilmoituksen, mutta heillä on ollut tapana viedä asia eteenpäin johtajan kautta. Erityisesti johtajat toivoivat lisää tietoa lastensuojeluilmoituslomakkeesta ja sen käyttämisestä.

Johtajat katsoivat, että työntekijöiden tietämys lastensuojeluprosessista oli pääosin heikkoa. Tähän toivottiin lisää tietoa. Lastensuojelulain sisältö ei ollut henkilökunnille selkeä, joten tämä asia kaipasi myös selvennystä. Johtajien näkemys oli, että päiväkotien henkilökunnat tarvitsevat enemmän tietoa päiväkodissa olevan lapsen lastensuojelutaustasta ja sen hetkisestä tilanteesta, jotta työskentely lapsen kanssa olisi sujuvampaa ja palvelisi paremmin lapsen tarpeita. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista ei kuitenkaan mahdollista tätä salassapitovelvollisuuden takia (L 812/2000).

Johtajien näkemys oli, että päiväkotien työntekijät tietävät milloin lastensuojeluilmoituksen teko on aiheellista, mutta työntekijät ovat silti arkoja tekemään lastensuojeluilmoituksia. Haastatteluiden perusteella on todella tärkeää käydä sekä johtajien että työntekijöiden kanssa läpi sitä, että ilmoituksen tekoa ei tule pelätä. Heille tulee painottaa sitä, että ilmoittamatta jättäminen on rangaistava teko ja siitä koituu työntekijälle enemmän harmia kuin itse ilmoituksen tekemisestä. (Mahkonen 2012, 197.) Toki ilmoituksen tekeminen tulee olla aina aiheellista ja perusteltua. Johtajien yhteinen näkemys oli, että huolen herätessä keskustelu päiväkodin työntekijöiden kesken on helppoa. Lisäksi muutamassa päiväkodissa tuli esille, että vanhempien kanssa oli helppo keskustella huolen herätessä lapsesta. Keskustelemisen helppous päiväkodissa ja vanhempien kesken oli positiivinen yllätys. Päiväkodissa työntekijöiden kesken sujuva keskusteleminen työasioista kertoo päiväkodin henkilökunnan hyvästä ilmapiiristä.

Lastensuojelutietämyksen lisääminen nähtiin erittäin tarpeellisena. Yhteistyö päiväkotien ja sosiaalitoimen välillä koettiin riittäväksi, mutta parannettavaa ja kehitettävää löytyi silti. Yhteistyö toimi hyvin silloin, kun sille oli tarvetta.

Viimeisessä kysymyksessä annoimme johtajille vapaan sanan kertoa, mitä he erityisesti haluaisivat tulevan oppaan sisältävän. Päiväkotien johtajien toivomuksiin kuuluivat lastensuojeluprosessin selventäminen ja prosessin kulku, lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja lastensuojelulomake, yhteystiedot sosiaalitoimeen ja lastensuojelulain sisältöä sekä salassapitoasiat koskien lastensuojelua. Yleisesti johtajat toivoivat lastensuojelun perusasioita päiväkodeille jaettavaan lastensuojeluoppaaseen. Meille yllättävänä asiana tulivat oppaaseen tarvittavat yhteystiedot. Ennen sosiaalitoimen johtajaan yhteydenottamista päiväkodin sisällä henkilökunnat ovat yhteydessä lapsen vanhempiin ja keskustelevat heidän kanssaan heränneestä huolesta. Lastensuojeluilmoitusta ei tehdä ennen kuin asiasta on keskusteltu lapsen vanhempien kanssa. Vanhemmilla on oikeus saada tietää, miltä viranomaistaholta ilmoitus on tullut.

## **6.2 Varhaiskasvatusjohtajan näkemys lastensuojelutietämyksestä**

Järvi-Pohjanmaan varhaiskasvatusjohtajan mielestä päiväkotien henkilökuntien tietämys lastensuojelusta on riittävää. Varhaiskasvatusjohtaja korosti kuitenkin lastensuojelussa käytännössä toimimisen tiedon lisäämisen tärkeyttä. Hän painotti sitä, että Järvi-Pohjanmaalle tulee saada yhtenevät toimintatavat lastensuojeluasioissa toimimiseen. Lastensuojeluilmoituksia on johtajan mukaan tehty vaihtelevasti Järvi-Pohjanmaan alueella. Tämä saattaa kertoa joko päiväkotien henkilökuntien erilaisesta lastensuojelutietämyksestä tai alueiden erilaisuudesta. Erilaisuudella tarkoitamme alueiden kehittyneisyyttä ja kaupunkimaisuutta. Lastensuojelun Keskusliiton ja Talentian tekemän tutkimuksen mukaan lastensuojeluilmoitusten teon määrät vaihtelivat eri toimijoiden kesken. Päivähoito näkyi toimijana, jolta on tullut vähiten lastensuojeluilmoituksia, kun määriä on verrattu kouluun, nuorisotoimeen ja neuvolaan. (Paavola ym. 2010, 6-7.) Varhaiskasvatusjohtajan kokemuksen mu-

kaan päiväkotien henkilökunnat tunnistavat huolestuttavat tilanteet hyvin. Varhaiskasvatusjohtajan tietoon tulevat lastensuojeluilmoitukset, jotka tehdään päiväkodeista.

Varhaiskasvatusjohtajan mukaan lastensuojelun kokonaisuutta esimerkiksi lastensuojeluprosessia ei ole päiväkodeissa sisäistetty kokonaan, joten se kaipaisi parannusta. Lastensuojeluilmoituslomakkeen täyttämisen kertaaminen on aina hyödyllistä. Päiväkodeissa tiedetään lastensuojeluprosessin eri vaiheista sekä lastensuojeluilmoituksen teosta, mutta työntekijöillä lapsen huostaanoton pelko on suuri. Lastensuojeluprosessin vaiheiden läpi käyminen olisi tarpeellista. Olisi tärkeää poistaa henkilökuntien jäsenien yleinen käsitys siitä, että huostaanotto ei ole ainoa lastensuojelun toimintamenetelmä. Kokosimme lastensuojeluoppaaseen erityisen kaavion, joka kertoo lastensuojeluprosessista ja siinä etenemisestä. Tämä selkeyttää henkilökunnalle lastensuojeluprosessia ja auttaa ymmärtämään myös avohuollon tukitoimien merkityksen ennen viimesijaista huostaanottoa.

Varhaiskasvatusjohtajan mukaan Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökunnat tietävät melko hyvin, milloin ilmoituksen tekeminen on aiheellista. Eri kunnilla on erilaiset toimintatavat ilmoituksen tekoon. Osa päiväkotien henkilökunnista hoitaa lastensuojeluasioita itse, osa laittaa lastensuojeluasioita herkemmin eteenpäin. Itse hoitamisella tarkoitetaan tässä kohdassa sitä, että asioita yritetään hoitaa mahdollisimman pitkälle päiväkodin sisällä. Kun päiväkodin henkilökunta päättää tehdä lastensuojeluilmoituksen, ottaa johtaja puhelimitse yhteyttä sosiaalitoimeen. Varhaiskasvatusjohtajan korosti omaan osaamiseen ja herkkyyteen luottamista. Lastensuojelutietämyksen lisääminen on tarpeellista ja henkilökuntien jäsenillä on hyvä asenne vastaanottaa lisää tietoa. Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa on sujuvaa, mutta kehittämiselle tulisi olla enemmän aikaa ja varaa budjetissa.

Varhaiskasvatusjohtajana toivoi oppaaseen tietoa lastensuojelun kokonaisuudesta. Erityisesti hän mainitsi lastensuojeluilmoituksen, lastensuojeluilmoituslomakkeen ja lastensuojeluilmoituksen tekijän roolin. Hän koki, että perustiedot lastensuojelusta tulisi tarpeeseen, esimerkiksi lastensuojeluilmoitus ja – prosessi. Varhaiskasvatusjohtajalla ja päiväkotien johtajille oli yhteneväinen näkemys siitä, mitä

lastensuojeluoppaan tulisi sisältää. Tämä kertoo siitä, että heillä on samanlainen käsitys tiedontarpeista ja lastensuojelun perusasioista, jotka oman työn kannalta tulisi tietää.

### **6.3 Sosiaalityön johtajan näkemys lastensuojelutietämyksestä**

Sosiaalityön johtajan mukaan huolen aiheita nostetaan esiin hyvin Järvi-Pohjanmaan päiväkodeissa sekä työntekijöiden uskallus keskustella vanhempien kanssa huolen heräämisestä on hyvä. Työntekijät usein pelkäävät, että lastensuojeluilmoitus johtaa automaattisesti huostaanottoon. Tämä voi johtua siitä, että työntekijät eivät ole välttämättä tietoisia olemassa olevista lastensuojelun tukitoimista. Lastensuojeluilmoituksia ei ole tullut päiväkodeista viime vuosina. Sosiaalityönjohtaja korosti varhaista puuttumista. Hän toivoi rohkaisua lastensuojeluilmoituksen tekoon. Johtajat halusivat painottaa, että lastensuojeluilmoituksen tekemistä ei tarvitse pelätä, ja että se ei useimmiten johda suoraan huostaanottoon. Lastensuojelun keskusliitto selvitti tutkimuksella 1990-luvun puolivälissä yleiskuvaa lastensuojelusta. Tutkimus on toistaiseksi ainoa, joka on selvittänyt mielikuvia lastensuojelusta. Tutkimustulosten mukaan mielikuva lastensuojelutyöstä oli positiivinen, mutta alaa leimaa selkeästi huostaanotto. Alan ammattilaisetkin nostivat huostaanoton lastensuojelun keskeiseksi osaksi, vaikka he moittivat itse tätä leimautumista. (Puonti 2004, 335.) Päiväkodit ovat sosiaalitoimeen yhteyksissä paljon puhelimitse, mutta sosiaalityön johtaja toivoisi, että lastensuojeluilmoitukset tehtäisiin kirjallisesti siihen tarkoitettuun lomakkeeseen. Lomakkeen avulla tiedot ovat kirjattuna tallessa ja ilmoituksen tekijän antamassa muodossa. Puhelimitse tehdyn ilmoituksen sisältö saattaa muuttua tai vaihdella riippuen soittajasta.

Sosiaalitoimen johtaja koki, että henkilökunnille tulisi tarjota koulutusta, joka syventää tietoa lastensuojelusta. Hän koki, että tietämyksessä saattaa olla puutteita, erityisesti huolen vakavuuden arvioimisen osalta. Hän painotti lastensuojelun lakipykälää ja niiden ulottumista heidän työhönsä. Päiväkodin henkilökunnat kohtaavat työssään lastensuojelullisia kysymyksiä ja ovat lastensuojelulain mukaan ilmoitus-

velvollisia. Yhteistyö toimii hyvin sosiaalitoimen ja päiväkotien välillä, mutta yhteistyötä tulisi olla enemmän. Yhteistyö näiden välillä tarkoittaa, että tarpeen vaatiessa asioita hoidetaan yhdessä ja yhteinen viestintä toimii. Pohdimme sosiaalitoimen ja päiväkotien yhteistyön tärkeyttä ja sen jatkuvuutta. Yhteistyötä tulisi toimia kaiken aikaa eikä vain tarpeen vaatiessa. Toimiva yhteistyö tuo mukanaan tietoa, josta molemmat osapuolet voivat hyötyä.

Tiedustelimme, mitä sosiaalityön johtaja haluaisi oppaamme sisältävän. Hän toivoi, että oppaassa olisi tietoa lastensuojelulaista, erityisesti lastensuojelun ilmoitusvelvollisuudesta koskien päiväkotien työntekijöitä. Oppaan olisi hänen mukaan hyvä sisältää tietoa lastensuojelun menetelmistä ja tukimuodoista sekä siitä, miten paljon perheelle on tarjolla erilaisia tukitoimia ennen viimesijaista huostaanottoa.

## 7 LASTENSUOJELUOPPAAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Meillä oli jo alun perin jonkinlainen runko, mitä aioimme lastensuojeluoppaaseen laittaa. Sen sisältö kuitenkin muotoutui vielä päiväkotien johtajille, varhaiskasvatusjohtajalle ja sosiaalityön johtajalle tehtyjen haastatteluiden vastausten perusteella. Vastauksista kävi ilmi, missä tiedoissa oli puutteita, mitä tiedettiin ja mistä asioista johtajat itse halusivat lisää tietoa sekä itselleen että henkilökunnalle. Tiedon puutteet vaihtelivat hyvin paljon eri päiväkotien henkilökuntien kesken, mutta päätimme vastata jokaiseen heidän kysymykseensä oppaan kautta. Näitä tarvittavia tietoja olivat muun muassa lastensuojelun käsite, lastensuojeluprosessi sekä lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Haastatteluissa tuli myös ilmi muita heille tärkeitä asioita, kuten yhteystiedot sosiaalitoimeen, joita emme olleet osanneet itse ajatella osaksi opasta. Kysyimme nämä tarvittavat yhteystiedot suoraan sosiaalitoimesta, jotta ne olisivat varmasti oikeat ja heille otettaisiin yhteyttä oikeaan paikkaan.

Otimme avoimin mielin vastaan kaikki ideat lastensuojeluoppaaseen, jotta siitä tulisi mahdollisimman käytännöllinen ja tarpeellinen. Koska opinnäytetyömme menee suoraan yhteistyökumppanillemme, halusimme sen palvelevan mahdollisimman hyvin heidän tarpeitaan. Tavoitteenamme oli luoda oppaasta mahdollisimman selkeä ja helppolukuinen. Oppaan teoriapohja koostui suoraan opinnäytetyömme teoriaosuudesta. Toki tiivistimme asioita paljon, jottei oppaasta olisi tullut liian pitkä. Jos opas olisi ollut kovin laaja, sen sujuva lukeminen ja tätä kautta ymmärtäminen olisi kadonnut. Lastensuojeluoppaan tarkoituksena oli esittää lastensuojelua koskevat tärkeimmät asiat tiiviisti niin, että ne ovat helposti löydettävissä ja niihin on helppo palata aina tietoa tarvittaessa.

Kun olimme käyneet haastattelut läpi siltä osin, että tiesimme mitä oppaaseen tarvitaan, laadimme näistä asioista väliotsikot oppaaseen. Järjestimme otsikot sopivaan järjestykseen niin, että alkuun tuli tietoa opinnäytetyöstämme ja meistä. Koimme, että on tärkeää, että oppaasta käy ilmi pitkänkin ajan jälkeen, että se on osa opinnäytetyötämme. Toisena aiheena oppaassa on Päiväkoti osana ennalta-

ehkäisevää lastensuojelua. Työntekijöiden on tärkeää tietää oma paikkansa lastensuojelun työkentällä ja ymmärtää päiväkodin merkitys tässä. Otsikon alla on tietoa siitä, kuinka ennaltaehkäisevää lastensuojelua toteutetaan päiväkodissa ja miksi se on tärkeää. Kolmantena osana toimii yleiskuva lastensuojelusta, jota kائیattiin monessa haastattelussa. Yleiskuva antaa tietoa siitä, mitä lastensuojelu on ja kenen vastuulla sen toteuttaminen on.

Seuraavana osiona on lastensuojelulaki. Emme käyneet koko lakia läpi, sillä se olisi vienyt aivan liikaa aikaa ja tilaa oppaasta. Otimme laista tärkeimpiä kohtia, jotka käsittelevät päiväkodin toimintaa. Näitä kohtia ovat ilmoitusvelvollisuus, sen rikkominen ja pyyntö lastensuojelutarpeen arvioinnista. Viidennessä osiossa kävimme läpi koko lastensuojeluprosessin. Prosessista on oma erityinen kaavionsa, mutta selvitimme sen myös kirjallisesti läpi, jotta sen ymmärrettävyys helpottui. Kaavio kuvaa nuolilla mihin edellisestä vaiheesta edetään, mikäli lastensuojelutarvetta edelleen löytyy. Avasimme lastensuojeluoppaassa myös tärkeimmät lastensuojelun termit, joita ovat lastensuojeluilmoitus, avohuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Kuudennessa osiossa on tärkeimmät yhteystiedon Järvi-Pohjanmaan sosiaalitoimeen ja viimeisessä osiossa on hyviä lukuvinkkejä, mikäli työntekijä haluaa itse lisää tietoa lastensuojelusta. Liitteenä lastensuojeluoppaassa on Järvi-Pohjanmaan oma lastensuojeluilmoituslomake. Teoriat kaikkiin näihin aiheisiin löytyivät suoraan opinnäytetyömme teoriaosuudesta.

Lastensuojeluoppaasta tuli konkreettisesti 17-sivuinen lehtinen. Esittelimme opinnäytetyömme ja lastensuojeluoppaamme Järvi-Pohjanmaan Tsemppi-illassa, jossa oli paikalla päiväkotien henkilökuntaa, varhaiskasvatusjohtaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja sekä sosiaalityönjohtaja. Esittelimme lastensuojeluoppaan PowerPoint-muodossa, jolloin paikalla olleilla oli mahdollisuus esittää mahdollisia muokkausohjeita ja –toiveita oppaaseen. Annoimme oppaan käyttö- ja päivitysoikeudet päiväkodeille, jotta opas pysyy ajan tasalla. Muokkauksen jälkeen lähetimme oppaan sähköpostilla varhaiskasvatusjohtajalle. Opas koettiin niin hyödylliseksi, että sitä toivottiin jaettavaksi myös perhepäivähoitajille. Järvi-Pohjanmaan koulutoimi esitti kiinnostuksen työtämme ja opastamme kohtaan.

## 8 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi eteni jouhevasti eikä suuria ongelmia tullut vastaan. Sujuvaa etenemistä edesauttoi se, että olimme suunnitelleet työvaiheiden etenemisen ja työskentelyaikataulut hyvin. Opinnäytetyöprosessin aikana työskentelyvaiheet muuttuivat välillä, mutta työskentely pysyi hallinnassa koko prosessin ajan. Koko opinnäytetyön tekemistä voisi kuvata sanoilla innokkuus, mielenkiintoisuus ja haastavuus. Opinnäytetyön tekeminen oli innoittavaa, mielenkiintoisuus aihetta kohtaan oli suuri ja haastetta oli riittävästi.

Saavutimme asettamamme tavoitteet mielestämme hyvin. Teemahaastattelun avulla saimme hyvin ne tiedot, joita tarvitsimme päiväkotien henkilökunnilta, varhaiskasvatusjohtajalta ja sosiaalityön johtajalta. Teemahaastatteluiden avulla saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Haastatteluaineistot vastasivat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli mitä Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökunta tietää lastensuojelusta. Haastatteluaineistot ja opinnäytetyömme teoriaosuudet vastaavat toiseen tutkimuskysymyksistämme eli mitä päiväkotien henkilökunnan pitäisi tietää lastensuojelusta. Työmme teoriaosuuden runko muodostui melko nopeasti, mutta prosessin aikana runko myös muuttui. Opinnäytetyömme prosessin aikana jouduimme pohtimaan uudelleen työmme kannalta olennaisia ja tärkeimpiä teoria-asioita. Työmme lopullinen teoriaosuus on mielestämme onnistunut työmme sekä tutkimuksemme kannalta.

Haastatteluaineistojen avulla saimme hyvin vastaukset haastattelurungon kysymyksiin. Rakentamamme teemahaastattelurunko oli onnistunut. Teemahaastattelurungossa oli sopiva määrä kysymyksiä, jokainen kysymys oli sopivan laajuinen ja kysymysten teemat vastasivat tutkimusongelmiamme. Mielestämme kvalitatiivinen tutkimusote toimi työssämme hyvin. Mikäli olisimme lähettäneet kyselylomakkeen sähköisesti haastateltaville ja pyytäneet sähköistä palautetta, ei vastausaineisto olisi yhtä kattava. Haastateltavien kasvokkainen kohtaaminen ja heidän haastatteluinen antoi runsaammin tietoa. Haastateltavien henkilökohtainen tapaaminen

lisäsi mahdollisesti heidän panostamistaan haastatteluun ja syvensi kysymyksiensä vastauksia.

Haastatteluiden tulokset antoivat varmuuden sille, että lastensuojeluoppaamme tulee tarpeeseen. Haastattelujen perusteella päiväkotien henkilökunnan lastensuojelutietoudessa on parannettavaa. Yleisesti ottaen päiväkotien henkilökunnat tarvitsivat tietoa siitä, mitä lastensuojelu kokonaisuudessaan on ja mitä kaikkea se pitää sisällään. Lastensuojeluoppaassa on tietoa lastensuojelun kokonaisuudesta ja avattu lastensuojelun käsitteitä ja lastensuojelulain pykälä. Oppaan tieto on koottu päiväkodin näkökulmasta, mitä lastensuojelutietoa he tarvitsevat työssään.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyneestä lastensuojeluoppaasta tuli toimiva ja monipuolinen. Sen tarkoituksena oli esittää lastensuojelun asiat tiiviisti mutta riittävän kattavasti päiväkotien henkilökunnille ja tätä kautta olla käytännöllinen arjen työkalu. Saimme muodostettua oppaasta sopivan mittaisen ja helppolukuisen. Lastensuojeluoppaan muoto ja rakenne vaihtelivat opinnäytetyöprosessin aikana, mutta lopullinen muoto vastaa tutkimukseen osallistuneiden toiveita. Oma suunnitelmamme oppaan sisällöstä ja haastatteluista nousseet toiveet ja tarpeet oppaan sisällöstä vastasivat hyvin toisiaan. Näiden takia saimme muodostettua oppaan hyvin toimivaksi eikä Tsemppi-illassa ilmennyt mitään muutettavaa tai lisättävää. Annamme lastensuojeluoppaan tekijänoikeudet Järvi-Pohjanmaan päiväkodeille, jolloin heillä on mahdollisuus pitää opas ajan tasalla ja kehittää siitä tarpeen vaatiessa kattavampi.

Työskentelyn aikana tieto lastensuojelusta ja päiväkodista sekä näiden yhteistyöstä lisääntyi ja syventyi huomattavasti. Opinnäytetyöprosessin aikana saimme rikastuttaa toistemme tietämystä päiväkodista ja lastensuojelusta. Työskentelyn aikana näimme kuinka sosiaalitoimen ja päiväkodin yhteistyö toimii käytännössä. Oli mielenkiintoista haastatella eri toimijoita lastensuojelunkentältä ja huomata heidän vaihtelevat näkemykset.

Opinnäytetyöprosessi on ollut ammatillisesti kasvattava kokemus. Opinnäytetyö opetti meitä käyttämään paremmin tutkivaa ja kehittävää työotetta, kun pohdimme

lastensuojelun tietoisuutta ja etsimme kehitettäviä asioita Järvi-Pohjanmaan päiväkodeissa. Nämä ovat sosionomi (AMK) keskeistä osaamista. Sosionomin (AMK) osaamista tarvitaan niin päivähoidossa kuin lastensuojelun kentällä. Sosiaalialan koulutus antoi hyvät valmiudet työskennellä moniammatillisissa tiimeissä monella eri sektorilla, kuten esimerkiksi lapsi- ja vanhustyössä. Prosessin jälkeen Sosionomin (AMK) ydinkompetenssien toteutuminen ja näkeminen selkiytyivät. Kun opinnot on suoritettu ja opinnäytetyö tehty, voimme todeta sosiaalialan ydinkompetenssien mukaisen osaamisen toteutuneen kohdallamme. Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen täydentyi vasta opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyö antoi hyvän tietopohjan siirtyä työelämään sosionomina (AMK).

## 9 LÄHTEET

A 239/1973. Asetus lasten päivähoidosta.

A 608/2005. Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.

Ahloth, E. & Kurganova, G. (toim.) 2007. Lastensuojelun työmenetelmiä. [Verkköjulkaisu]. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. [Viitattu 7.7.2012]. Saatavana: [http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/da6a67804a176e1293cffb3d8d1d4668/0703\\_oppaita\\_nests\\_menetelmia.pdf?MOD=AJPERES](http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/da6a67804a176e1293cffb3d8d1d4668/0703_oppaita_nests_menetelmia.pdf?MOD=AJPERES)

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Avohuolto. 2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 7.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/>

Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Barnskydd 2010. 20.10.2011. Statistikrapport. [Verkkosivusto]. Institutet för hälsa och välfärd. [Viitattu 3.10.2012]. Saatavana: [http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29\\_11.pdf](http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf)

Beckett, C. 2003. Child protection: an introduction. California: Sage Publications.

Coffey, A. & Atkinson, P. 1996. Making sense of qualitative data: Complementary research strategies. California: Sage Publications.

Eettisyys. Ei päiväystä. Opinnäytetyöpakki. [Verkkosivusto]. Kajaanin ammattikorkeakoulu. [Viitattu 31.10.2012] Saatavana: <http://193.167.122.14/Opari/ontTukiEettisyys.aspx>

Hannila, P. & Kyngäs, P. 2008. Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Julkaisematon. Saatavana: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/38214/stadia-1210852529-2.pdf?sequence=1>

- Heiliö, P-L., Kattelus, M., Kaukonen, O., Kumpula, A., Narikka, J., Sintonen, H. & Ylipartanen, A. 2006. Sosiaali- ja terveystieteiden laitoksen tutkimusraportti. Teoksessa: J. Narikka (toim.) Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen: Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Huostaanotto. 2.1.2012. Lastensuojelu.[Verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 7.7.2012]. Saatavana: [http://www.stm.fi/lapset/palvelut\\_perheille/lastensuojelu/huostaanotto](http://www.stm.fi/lapset/palvelut_perheille/lastensuojelu/huostaanotto)
- Huostaanotto. 2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 7.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/>
- Jälkihuolto.2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 9.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto/>
- Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma. 2010. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.5.2012]. Saatavana <http://www.peda.net/veraja/soini/varhaiskasvatus/varhaiskasvatussuunnitelma>
- Kiireellinen sijoitus. 2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 7.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/kiireellinsijoitus/>
- Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2011. Tilastot kuvina. [Ppt-esitys]. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 3.10.2012]. Saatavana: <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- L 272/2005. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.
- L 36/1973. Laki lasten päivähoitosta.
- L 417/2007. Lastensuojelulaki.

L 504/2002. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä.

L 812/2000. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

Laaksonen, S. 2004. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu: Laatuajattelu lastensuojelussa. Teoksessa: Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 256-264.

Lasten päivähoito 2010. 23.11.2011. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut. [Verkkosivusto]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 3.10.2012]. Saatavana:  
[http://www.thl.fi/fi\\_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten\\_sosiaalipalvelut/paivahoito](http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/lasten_sosiaalipalvelut/paivahoito)

Lastensuojelu 2010 20.10.2011. Tutkimusraportti. [Verkkosivusto]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 3.10.2012]. Saatavana:  
[http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29\\_11.pdf](http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf)

Lastensuojelu. 2012. Lastensuojelu. [Verkkosivu]. Suomen Kuntaliitto. [Viitattu 28.6.2012]. Saatavana:  
<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/lastensuojelu/Sivut/default.aspx>

Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireilletulo. 2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 1.7.2012]. Saatavana:  
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluntarve/>

Lastensuojelun perusta. Ei päiväystä. Tietoa lastensuojelusta. [Verkkosivusto]. Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 10.9.2012]. Saatavana:  
<http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>

Lastensuojelun perusta. Ei päiväystä. Tietoa lastensuojelusta. [Verkkosivusto]. Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 28.6.2012]. Saatavana:  
<http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>

Lastensuojelutarpeen selvitys, 2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 1.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelutarpeenselvitys/>

Mahkonen, S. 2012. Päivähoito ja laki. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp Ky.

- Mikkola, M. 2004. Lastensuojelulain tausta. Teoksessa: A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 77-84.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään: Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto.
- Mitä on lastensuojelu? 2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 1.7.2012]. Saatavana: [http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita\\_on\\_lastensuojelu/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/)
- Moilanen, J. 2006. Mentorointi ja sukupolvityö ehkäisevän lastensuojelun käytäntöinä. Lapsen ja sosiaalityö: kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 149-164.
- Mäkinen, T. 2012. Sosiaalityönjohtaja. Alajärven aikuissosiaalityö. Haastattelu 10.9.2012.
- Mäkipelkola, J. 2011. Lastensuojelu tutuksi: Lastensuojelun perehdytysmateriaali Seinäjoen kaupungin päiväkotihenkilöstölle. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö. Saatavana: <http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/37839/Johanna%20makipelkola.pdf?sequence=2>
- Paavola, A., Honkavaara, P., Muuronen, K., Mäkinen, P., Tolonen, M. & Varsa, M. 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus: Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuu, mitä pitäisi kehittää? [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. [Viitattu 22.10.2012]. Saatavana: [http://www.lskl.fi/tiedottaa/julkaisut/ehkaisevan\\_lastensuojelun\\_kirjava\\_todellisuus.1030.shtml](http://www.lskl.fi/tiedottaa/julkaisut/ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.1030.shtml)
- Perheet 2010. 30.11.2011. Vuosikatsaus. [Verkkosivusto]. Tilastokeskus. [Viitattu 3.10.2012]. Saatavana: [http://tilastokeskus.fi/til/perh/2010/02/perh\\_2010\\_02\\_2011-11-30\\_kat\\_003\\_fi.html](http://tilastokeskus.fi/til/perh/2010/02/perh_2010_02_2011-11-30_kat_003_fi.html)
- Perhesurmaraportti. 30.8.2012. Osa perhesurmista olisi ehkä voitu ehkäistä. [Verkkosivu]. Terveystieteiden tutkimuskeskus. [Viitattu 17.9.2012]. Saatavana: <http://www.thl.fi/fi-FI/web/fi/uutinen?id=30741>
- Pitkänen, M. 2011. LASTENSUOJELUPROSESSI: Tapaustutkimus biologisen vanhemman kokemuksista lastensuojelun sijoitusprosessissa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -työ. Saatavana: [http://epublications.uef.fi/pub/urn\\_nbn\\_fi\\_uef-20110026/urn\\_nbn\\_fi\\_uef-20110026.pdf](http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110026/urn_nbn_fi_uef-20110026.pdf)

- Päivähoito. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Perhe- ja sosiaalipalvelut. Järvi-Pohjanmaa. [Viitattu 21.5.2012]. Saatavana: [http://www.jarvi-pohjanmaa.fi/Suomeksi/PERHE-\\_JA\\_SOSIAALIPALVELUT/Paivahoito](http://www.jarvi-pohjanmaa.fi/Suomeksi/PERHE-_JA_SOSIAALIPALVELUT/Paivahoito)
- Puonti, A. 2004. Lastensuojelu ja julkisuus. Teoksessa: A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 335-340.
- Sanasto. Ei päiväystä. Tietoa lastensuojelusta. [Verkkosivusto]. Lastensuojelun keskusliitto.[Viitattu10.9.2012].Saatavana: <http://www.lastensuojelu.info/fi/sanasto.html>
- Sijaishuolto.2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 9.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/>
- Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki: Soveltamisopas. Helsinki: Stakes.
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Törmälä, J. 2010. Lastensuojelun historiasta tähän päivään. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö. Saatavana: [http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17362/tormala\\_janita.pdf?sequence=1](http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17362/tormala_janita.pdf?sequence=1)
- Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa: A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 154-187.
- Varhaiskasvatus ja päivähoito. 2012. Verkkojulkaisu. [Verkkosivusto]. [Viitattu 21.5.2012]. Saatavana: [http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus\\_ja\\_paivahoito/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/)
- Varhaiskasvatus. 2012. Kasvunkumppanit - THL. [Verkkosivusto]. [Viitattu 4.9.2012] Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/f700d1fd-4540-47de-9d69-ae439f0731f5>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. [Verkkosivusto]. [Viitattu 25.5.2012]. Saarijärvi: Gummerus. Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Viitala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Välimäki, A-L. & Rauhala, P-L. 2000. Lasten päivähoidon taipuminen yhteiskunnallisiin murroksiin Suomessa. [Verkkosivusto]. [Viitattu 21.5.2012]. Yhteiskuntapolitiikka 5/2000. Saatavana: <http://yp.stakes.fi/NR/rdonlyres/D7C973A8-7900-4DF1-8A08-139FC58EAA42/0/yp500.pdf>

## LIITTEET

# LASTENSUOJELUOPAS JÄRVI-POHJANMAAN

## PÄIVÄKODEILLE

2012



Mariella Penninkangas & Sonja Rantala

Tämän lastensuojeluoppaan tarkoituksena on olla varhaiskasvatuksen ammattilaisten työntukena. Lastensuojeluopas tiivistää lastensuojelun kokonaisuuden antaen tarpeellista ja ajankohtaista tietoa jokapäiväiseen työskentelyyn päiväkodeissa. Opas sisältää teorian lisäksi yhteystietoja Järvi-Pohjanmaan alueella sekä hyödyllisiä lukuvinkkejä.

Lastensuojeluopas on osa Sosionomi (AMK) opinnäytetyötä. Opinnäytetyö on toteutettu Järvi-Pohjanmaan alueella vuonna 2012. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Järvi-Pohjanmaan päiväkotien henkilökunnan tietoisuutta lastensuojeluun liittyvistä asioista. Haastattelimme päiväkodin johtajia, varhaiskasvatusjohtajaa ja sosiaalityön johtajaa. Lastensuojeluoppaan sisältö on rakennettu haastatteluissa esiin tulleiden tiedon tarpeiden ja toiveiden mukaisesti.

Toivomme, että tämä opas antaa tarvittavaa tietoa ja toimii työnne tukena!

23.10.2012

Mariella Penninkangas & Sonja Rantala

## SISÄLTÖ

SISÄLTÖ.....	3
1 PÄIVÄKOTI OSANA ENNALTAEHKÄISEVÄÄ LASTENSUOJELUA....	4
2 MITÄ LASTENSUOJELU ON? .....	5
3 LASTENSUOJELULAKI .....	6
4 LASTENSUOJELUPROSESSI.....	8
4.1 Lastensuojelun käsitteistöä.....	10
5 YHTEYSTIEDOT .....	15
6 LUKUVINKIT .....	16
7 LÄHTEET .....	17
LIITTEET	

Järvi-Pohjanmaan lastensuojeluilmoituslomake

## **1 PÄIVÄKOTI OSANA ENNALTAEHKÄISEVÄÄ LASTENSUOJELUA**

Ehkäisevä lastensuojelu on näkökulma työhön, jota tehdään lasten hyväksi ja parhaaksi. Ehkäisevään lastensuojeluun tulee sisältyä ja kehittää niin vanhemmille kuin lapsille ja nuorille suunnattuja palveluja ja tukia. Päiväkotihoido on tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Se toimii jo lähtökohtaisesti ehkäisevänä lastensuojeluna tarjotessaan vanhemmille apua ja tukea lasten hoidossa, kasvatuksessa, kehityksessä ja oppimisessa. Päivähoitoa pidetään ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna ja tämä on kirjattu päivähoitoasetukseen (A 239/1973).

Tärkeimmät tuen muodot ovat arkipäivän rutiinit ja vuorovaikutukset aikuisten ja lasten kanssa. Päiväkoti mahdollistaa ja tukee näiden vuorovaikutussuhteiden syntymisen ja ylläpitämisen. Päiväkoti toimii ennaltaehkäisevänä toimijana lastensuojelun näkökulmasta. Päivähoidossa puututaan usealla tavalla; lapsia ohjataan, opetetaan, kielletään sekä käsketään. Päivähoidolla pyritään ehkäisemään ongelmien syntyä, mutta toisaalta se on korjaavaa toimintaa.

## **2 MITÄ LASTENSUOJELU ON?**

Lastensuojelu on palveluja ja toimintoja, joilla pyritään vaikuttamaan kunnassa asuvien lastenkasvuoloihin, ennaltaehkäisemään ongelmien syntyä tai niiden vaikeutumista.

Lastensuojelun tarkoituksena on huolehtia lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Lastensuojelu jaetaan lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun sekä ennaltaehkäisevään lastensuojeluun. Lastensuojelusta vastaaminen kuuluu yhteiskunnan tehtäviin.

Suomessa yhteiskunnalla on velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen, jos vanhemmat tai huoltajat eivät pysty huolehtimaan lapsestaan ja hänen hyvinvoinnistaan. Näissä tilanteissa lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen hyvinvointi.

### 3 LASTENSUOJELULAKI

Lastensuojelulaki on yksi tärkeistä laeista, jotka ohjaavat päivähoitoa. Se ei varsinaisesti anna ohjeita tai sääntöjä toiminnan järjestämiseen, mutta se on tärkeä toiminnan ohjaaja. Lastensuojelulain tarkoituksena on varmistaa lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehittymiseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun (L 417/2007).

Lastensuojelun keskeiset periaatteet 4§:

*Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.*

*Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:*

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
- 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

*Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, se on järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.*

**Ilmoitusvelvollisuus 25§:**

- 1) Sosiaali- ja terveydenhuollon;
- 2) opetustoimen;
- 3) nuorisotoimen;
- 4) poliisitoimen;
- 5) Rikosseuraamuslaitoksen;
- 6) palo- ja pelastustoimen;
- 7) sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan;
- 8) opetuksen tai koulutuksen järjestäjän;
- 9) seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan;

10) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitetun vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen;

11) hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön; taikka

12) koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön

*palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä*

Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä seuraa rikoslain 40. luvun mukaan virkavelvollisuuden rikkomisesta aiheutuva varoitus tai sakko.

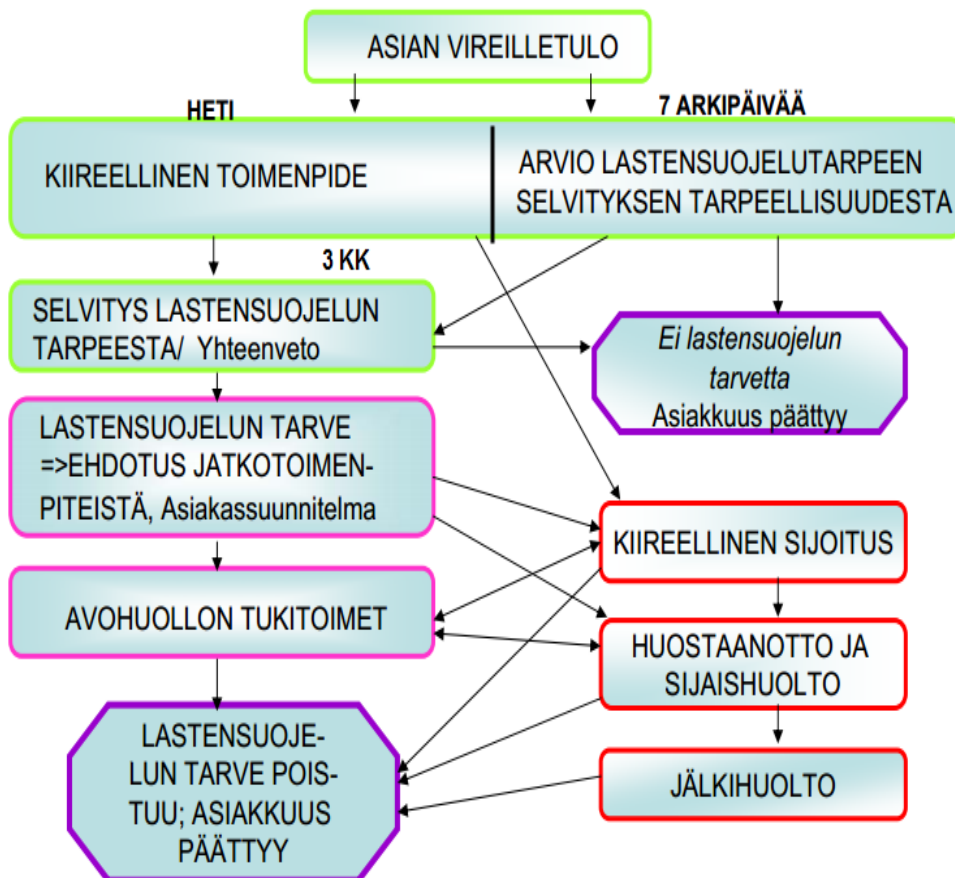
Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi 25 a §:

*Edellä 25 §:ssä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi edellyttäen, että:*

1) pyyntö tehdään viipymättä; ja

2) pyynnön yhteydessä 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa pyynnön tekemiseen johtaneet syyt.

## 4 LASTENSUOJELUPROSESSI



Lähde: Sirpa Taskinen/ Lastensuojelulaki soveltamisopas 2007

Kun lastensuojeluilmoitus tai pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimisesta on vastaanotettu sosiaalitoimessa

→ Sosiaalityöntekijä tekee välittömästi arvion tarvitaanko lapsen ja perheen tilanteessa kiireellisiä toimenpiteitä. Lastensuojelun asiakkuus voi alkaa jo tässä vaiheessa,

mikäli päätetään ryhtyä kiireellisiin lastensuojelun toimenpiteisiin, esimerkiksi lapsen kiireelliseen sijoitukseen. Mikäli ei ole kiireellisten toimenpiteiden tarvetta, niin

→ Sosiaalityöntekijällä on **7 arkipäivää** aikaa tehdä selvitys lastensuojelun tarpeellisuudesta. Mikäli ei ole tarvetta lastensuojelun toimiin, asiakkuus päättyy. Jos ilmenee tarve tehdä laajempi selvitys lastensuojelun tarpeesta, niin

→ Sosiaalityöntekijällä on **3 kuukautta** aikaa tehdä lastensuojelun tarpeen selvitys. Tällöin virallinen lastensuojelun asiakkuus alkaa. Selvityksessä arvioidaan muun muassa lapsen kasvuoloja ja huoltajien mahdollisuuksia huolehtia lapsesta. Asiakkuus voi myös päättyä selvityksen teon jälkeen, mikäli lastensuojelun toimille ei ole tarvetta.

→ Lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen tehdään ehdotus jatkotoimenpiteistä. Lapselle ja perheelle tehdään asiakassuunnitelma, josta ilmenevät lapsen kasvuolosuhteet ja tuen tarpeet sekä aika tavoitteiden toteutumiseksi. Asiakassuunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön tai tahon kanssa.

→ Tämän jälkeen voidaan tehdä kiireellinen sijoitus, huostaanotto tai järjestää lapselle sijaishuolto. Jatkotoimenpiteitä voivat olla myös erilaiset avohuollon tukitoimet.

→ Mikäli lapsen ja perheen tilanne paranee avohuollon tukitoimilla, lastensuojelun asiakkuus päättyy.

## 4.1 Lastensuojelun käsitteistöä

### Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluilmoituksen tekijänä voi olla kuka tahansa, mutta joillakin ammattikunnilla ja luottamustoimessa olevilla tahoilla laki velvoittaa sen tekemiseen. Ilmoituksen voi aina tehdä salassapitosäännösten estämättä. Ilmoituksen voi tehdä silloin, kun havaitsee tai saa muutoin tietää seikkoja, joiden perusteella lastensuojeluilmoituksen tekeminen on aiheellista.

Ilmoituksen syynä voivat olla esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyönti, lapsen heitteillejättö, lapsen hoidon ja huolenpidon puute tai lapsen vanhempien päihdeongelmat. Lapsen itsetuhoinen käyttäytyminen tai lapsen kehitystä vaarantava olosuhde ovat syitä lastensuojeluilmoituksen tekemiselle. ( Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireilletulo, 2007.)

Järvi-Pohjanmaalla on käytössä oma lastensuojeluilmoituslomake. Lomakkeeseen tulee lapsen perustiedot, lastensuojeluilmoituksen syy ja ilmoituksen tekijä sekä ammattinimike. Lomake toimitetaan täytettynä sosiaalitoimeen. Lomake löytyy osoitteesta:

[http://www.jarvi-pohjanmaa.fi/Suomeksi/PERHE-\\_JA\\_SOSIAALIPALVELUT/Lastensuojelu](http://www.jarvi-pohjanmaa.fi/Suomeksi/PERHE-_JA_SOSIAALIPALVELUT/Lastensuojelu)

Lastensuojeluilmoituslomake on oppaan lopussa liitteenä.

### Avohuolto

Lastensuojelun palveluja, jotka eivät sisällä huostaanottoa, kutsutaan lastensuojelun avohuolloksi. Avohuollon palvelut pyritään muodostamaan perhekohtaisesti ja tavoit-

teena on antaa tukea perheille ja edistämään perheiden oloja niin, että lapsen olo perheessä olisi turvallisempi. Laki korostaa avohuollon tukitoimien ensisijaisuutta huostaanottoon ja sijoitukseen nähden.

Avohuollon tukitoimia ovat:

- Taloudellinen tuki ja asumisen turvaaminen
- Päivähoito
- Kotipalvelu
- Toimeentulotuki
- Muita avohuollon tukitoimia:
  - 1) tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen;
  - 2) lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä;
  - 3) tukihenkilö tai -perhe;
  - 4) lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja;
  - 5) perhetyötä;
  - 6) koko perheen 37 §:ssä tarkoitettu sijoitus perhe- tai laitoshuoltoon;
  - 7) vertaisryhmätoimintaa;
  - 8) loma- ja virkistystoimintaa; sekä
  - 9) muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia

(Lastensuojelulaki 417/2007)

- Lyhyt aikainen sijoitus laitokseen tai perheeseen

Avohuolto toteutetaan tukemalla lasta ja lapsen perhettä heidän omassa toimintaympäristössään, ohjaamalla, neuvomalla, lapsen ja perheen arjessa mukana olemisella, järjestämällä heille tukiperhe tai asunto ja tukemalla perhettä taloudellisesti. Avohuollon tukitoimien tulee olla riittäviä ja sopivia ottaen huomioon lapsen etu. Tukitoimien tavoitteena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä. Myönnetyt tukitoimet kirjataan asiakassuunnitelmaan. Tukitoimet perustuvat tiiviiseen yhteistyöhön lapsen, hänen perheensä ja sosiaalitoimen välillä.

Tukitoimet kuuluvat avohuollon suunnitelmalliseen työskentelyyn. Lastensuojelutyössä tulee olla kattava valikoima tukitoimia, joista voidaan lapsen ja perheen tilanne huomioiden räätälöidä heille sopiva kokonaisuus. Tukea tulee järjestää lapsen tarpeita vastaavasti ja ottaa huomioon jokaisen lapsi yksilönä. Kunnan tulee järjestää sosiaalihuoltolain ja toimeentulotukilain mukaiset etuudet ja palvelut siinä määrin, kun kunnissa on tarvetta. Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia järjestämään avohuollon tukitoimia, mutta laki ei velvoita kuntia järjestämään kaikkia lastensuojelulaissa mainittuja tukitoimia. Palvelut, joita kuntien tulee erityisesti järjestää, ovat päivähoito, kotipalvelu, toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki.

Lapsi voidaan sijoittaa laitokseen tai sijaisperheeseen lyhytaikaisesti avohuollon tukitoimena. Avohuollon tukitoimena lapselle voidaan järjestää tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa tai laitoshuoltoa. Lapsi voidaan sijoittaa yksin tai vanhemman/huoltajan kanssa. Sijoitus on vapaaehtoinen ja edellyttää huoltajien ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumuksen. Sijoituksen tavoitteena on tukea kotihoitoa ja kasvatusta ja, että lapsi palaa kotiin sijoituksen jälkeen. Sijoituksen aikana perheelle tarjotaan tukea ja kuntoutusta sekä ratkaisuja, jotta lapsen mahdollisimman nopea paluu kotiin mahdollistuisi. Lapsen huoltajan oikeudet lastaan koskeviin päätöksiin säilyvät avohuollon tukitoimena tehdyn sijoituksen aikana. Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus tulee päättää silloin, kun huoltaja tai 12-vuotias lapsi niin vaatii.

### **Kiireellinen sijoitus**

Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muusta syystä kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Kun kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai vanhemmat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä huolehtimaan lapsestaan, on lapsen edun mukaisesti tehdä kiireellinen sijoitus. Lapsi voi myös omalla käyttäytymisellään aiheuttaa kii-

reellisen sijoituksen tarpeen. Kiireellisen sijoituksen edellytyksiä ei ole, jos lapsen sijoitus voidaan järjestää avohuollon tukitoimien keinoin.

### **Huostaanotto**

Mikäli avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia tai ovat riittämättömät lapsen kehityksen turvaamiseksi, tulee lapsi ottaa huostaan. Huostaanoton kriteerit täyttyvät myös tilanteissa, joissa kasvuolot tai lapsen oma käyttäytyminen vakavasti vaarantavat lapsen terveyttä ja kehitystä. Sijaishuollon ollessa lapsen edun mukaista, voidaan huostaanotto toteuttaa. Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle, selvitetään lapsen läheisten ihmisten mahdollisuudet huolehtia lapsen kasvatuksesta.

Lapsen kannalta tulee varmistua, että huostaanotto turvaa parhaiten lapsen kehityksen. Huostaanotto on viimesijaisin keino turvata lapsen kehitys ja kasvu. Kuten lastensuojelutyössä yleensä, huostaanottotilanteissa lapsen, vanhempien ja huoltajien kanssa neuvotellaan asiasta ja pyritään heidän kanssaan hyvään yhteistyöhön. Huostaanoton valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

### **Sijaishuolto**

Sijaishuollolla pyritään turvaamaan lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet huomioiden. Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83§ tarkoitetun väliaikais määräyksen päätöksellä sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella.

Sijaishuoltopaikaksi valitaan lapsen tarpeita parhaiten vastaava paikka. Sijaishuollon eri muodot, joihin lapsi voidaan sijoittaa, ovat perhehoito, ammatillinen perhekoti, lastensuojelulaitos tai muu lapselle sopiva hoitopaikka. Lastensuojelulaki velvoittaa, että

lapsen sijaishuolto on ensisijaisesti toteuduttava perhehoidossa. Sijaishuolto päättyy huostaanoton päättymiseen.

### **Jälkihuolto**

Jälkihuollon keinoin pyritään helpottamaan lapsen tai nuoren kotiutumista sijaishuolosta tai nuoren itsenäistymistä. Jälkihuoltotarpeen perusteella voidaan käyttää mitä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä lapsen tai nuoren ja hänen läheistensä kanssa rakentavat nuorelle sopivan ja parhaiten tukevan palvelukokonaisuuden ja tämä kirjataan jälkihuoltosuunnitelmaksi

Kun nuori täyttää 21 vuotta tai viisi vuotta on kulunut siitä, kun lapsi on sijoittamisen päätyttyä ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana, velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy.

## **5 YHTEYSTIEDOT**

### **Sosiaalityön ajanvaraus ja neuvonta**

puh. (06) 2412 2525

ma-pe klo 9-11 ja klo 12-15, jonka kautta asiakkaat ohjautuvat sosiaalityöntekijöille ja sosiaaliohjaajille.

### **Sosiaalityönjohtaja Tuulikki Mäkinen**

puh. (06) 2412 2525

tuulikki.makinen@alajarvi.fi

### **Varhaiskasvatusjohtaja Kirsi Pesonen**

(06) 2412 2218, 0400-178 604

kirsi.pesonen@alajarvi.fi

## 6 LUKUVINKIT

Taskinen Sirpa: Lastensuojelulain soveltaminen. 2010. WSOYpro Oy

Puonti, Saarnio & Hujala: Lastensuojelu tänään. 2004. Tammi

[www.sosiaaliportti.fi](http://www.sosiaaliportti.fi) → Lastensuojelun käsikirja

[www.lskl.fi](http://www.lskl.fi) (Lastensuojelun keskusliitto)

## 7 LÄHTEET

- Ahlroth, E. & Kurganova, G. (toim.) 2007. Lastensuojelun työmenetelmiä. [Verkköjulkaisu]. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. [Viitattu 7.7.2012]. Saatavana: [http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/da6a67804a176e1293cffb3d8d1d4668/0703\\_oppaita\\_nests\\_menetelmia.pdf?MOD=AJPERES](http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/da6a67804a176e1293cffb3d8d1d4668/0703_oppaita_nests_menetelmia.pdf?MOD=AJPERES)
- Avohuolto. 2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 7.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/>
- Sijaishuolto.2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 9.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/>
- Huostaanotto. 2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 7.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-filastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/>
- Jälkihuolto.2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 9.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto/>
- Kiireellinen sijoitus. 2007. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. Sosiaaliportti. [Viitattu 7.7.2012]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/kiireellinensijoitus/>
- Pitkänen, M. 2011. LASTENSUOJELUPROSESSI: Tapaustutkimus biologisen vanhemman kokemuksista lastensuojelun sijoitusprosessissa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -työ. Saatavana: [http://epublications.uef.fi/pub/urn\\_nbn\\_fi\\_uef-20110026/urn\\_nbn\\_fi\\_uef-20110026.pdf](http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110026/urn_nbn_fi_uef-20110026.pdf)
- Mahkonen, S. 2012. Päivähoito ja laki. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Mikkola, M. 2004. Lastensuojelulain tausta. Teoksessa: A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 77-84.

L 417/2007. Lastensuojelulaki

Lastensuojelun perusta. Ei päiväystä. Tietoa lastensuojelusta. [Verkkosivusto]. Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 28.6.2012]. Saatavana: <http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>

Sanasto. Ei päiväystä. Tietoa lastensuojelusta. [Verkkosivusto]. Lastensuojelun keskusliitto.[Viitattu10.9.2012].Saatavana: <http://www.lastensuojelu.info/fi/sanasto.html>

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen: Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.

Moilanen, J. 2006. Mentorointi ja sukupolvityö ehkäisevän lastensuojelun käytäntöinä. Lapsen ja sosiaalityö: kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 149-164.

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Varhaiskasvatus ja päivähoito. 2012. Verkkotoimitus. [Verkkosivusto]. [Viitattu 21.5.2012]. Saatavana: [http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus\\_ja\\_paivahoito/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/)



Perusturva/ lastensuojelu

Velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen perustuu lastensuojelulain 25 §:n 1. momenttiin

Lapsen nimi ja henkilötunnus
Osoite
Vanhemmat/ huoltajat
Osoite, ellei sama, ja puhelinnumero
Asuinkunta

#### Ilmoituksen syy

- |   |  |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> lapsen hoidossa ja huolenpidossa puutteita tai kyvyttömyyttä (perushoito, muu huolenpito, kasvatusta, ikätason edellyttämä valvonta) | <input type="checkbox"/> vanhempien päihteiden käyttö                      |
| <input type="checkbox"/> lapsen/ nuoren psyykinen oireilu   | <input type="checkbox"/> vanhemman(pien) jaksamattomuus                    |
| <input type="checkbox"/> lapsen/ nuoren itsetuhoisuuteen viittaava käytös/ puheet   | <input type="checkbox"/> vanhemman oman hoidon laiminlyönti                |
| <input type="checkbox"/> lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäily   | <input type="checkbox"/> vanhemman mielenterveyden ongelma                 |
| <input type="checkbox"/> lapsen/ nuoren päihteiden käyttö   | <input type="checkbox"/> perheväkivalta tai sen epäily                     |
| <input type="checkbox"/> koulunkäynnin laiminlyönti/ runsaat poissaolot   | <input type="checkbox"/> vanhemman/ huoltajan sairastuminen/ vammautuminen |
| <input type="checkbox"/> lapsen/ nuoren kiinnijääminen rikoksesta   |  |
| <input type="checkbox"/> muu syy _____  |  |

Tarkempi kuvaus ja tapahtuma-aika kääntöpuolella

- lastensuojeluilmoituksesta on ilmoitettu vanhemmille/ huoltajalle
- lastensuojeluilmoituksesta ei ole ilmoitettu vanhemmille/ huoltajalle
- lastensuojeluilmoituksesta on keskusteltu vanhempien/ huoltajan kanssa

**Päiväys ja ilmoituksen tekijä(t), puh.nro**

**Ammattinimike**

## HAASTATTELURUNKO

1. Millaiseksi arvioitte päiväkodin henkilökunnan tietämyksen tason lastensuojelusta?
2. Onko lastensuojeluilmoituksia tehty?
3. Tietävätkö he kuka ilmoituksia saa tehdä ja miten se tehdään?
4. Tietävätkö työntekijät mitä vaiheita lastensuojeluilmoituksen jälkeisiin toimiin kuuluu?
5. Tietääkö henkilökunta milloin ilmoituksen tekeminen on aiheellista?
6. Olisiko teidän mielestänne tarpeellista lisätä lastensuojelutietämystänne päiväko-deissa tai parantaa yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa?
7. Mistä asioista haluaisitte erityisesti saada tietoa?